

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

СТЕФАНЧУК МАРИНА МИКОЛАЇВНА

УДК 347.963

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ
РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОКУРАТУРОЮ УКРАЇНИ
ПРЕДСТАВНИЦЬКОЇ ФУНКЦІЇ**

12.00.10 – судоустрій; прокуратура та адвокатура

АВТОРЕФЕРАТ

**дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук**

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у відділі науково-методичного забезпечення прокурорської діяльності поза сферою кримінальної юстиції Науково-дослідного інституту Національної академії прокуратури України Генеральної прокуратури України

Науковий консультант: доктор юридичних наук,
заслужений юрист України
Блажівський Євген Миколайович

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, доцент
Прилуцький Сергій Валентинович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
професор кафедри правосуддя

доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України
Руденко Микола Васильович,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна,
професор кафедри
кримінально-правових дисциплін;

доктор юридичних наук, професор
Сухонос Віктор Володимирович,
Сумський державний університет,
професор кафедри кримінально-правових
дисциплін та судочинства
Навчально-наукового інституту права

Захист відбудеться «05» березня 2018 р. о 12 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.05 Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 60, ауд. 253.

З дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці імені М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 58, зал № 12.

Автореферат розісланий «01» лютого 2018 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Н.П. Сиза

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Українська держава остаточно й однозначно зробила свій вибір на користь європейської інтеграції та обрала шлях на проведення ґрунтовних реформ. Однією із таких реформ є конституційна реформа, що спрямована на докорінну зміну системи органів державної влади, зокрема й прокуратури.

Суттєвим етапом таких змін стало прийняття Закону України «Про прокуратуру» (2014), що визначив нові напрями та стандарти діяльності прокуратури в Україні, започаткував процес оновлення кадрового складу і «переформатування» органів прокуратури в цілому. Справедливо відмовившись від функції «загального нагляду», законодавець залишив за органами прокуратури єдину функцію поза межами кримінальної юстиції – представницьку функцію. Це віднайшло підтримку європейських інституцій та експертного середовища.

Про обсяг та результати реалізації прокурором своїх повноважень поза межами кримінальної юстиції свідчать статистичні дані. Так, за результатами реалізації прокуратурою представницької функції в судах у 2016 році присуджено понад 16 млрд грн, реально виконано судових рішень та добровільно відшкодовано за позовами прокуратури майже 10 млрд грн, скасовано понад 1000 незаконних судових рішень, повернуто у державну власність земель України вартістю 5,5 млрд грн. За підсумками першого півріччя 2017 року в провадженні судів перебуває 4010 справ.

Водночас докорінні зміни щодо нормативно-правового регулювання відносин у частині здійснення зазначеної функції змушують по-новому осмислити не тільки саму функцію, а й усю діяльність прокуратури, спрямовану на її реалізацію. Проте незначна кількість наукових досліджень у цій сфері, що виконані після прийняття Закону України «Про прокуратуру» (2014), змін до Конституції України щодо правосуддя, дає підстави стверджувати, що на сьогодні немає єдиного комплексного наукового дослідження, яке б стало потужним теоретичним підґрунтям, теоретичним концептом, догматичною та методологічною основою для створення нової парадигми діяльності прокуратури з реалізації представницької функції.

Проблематика діяльності органів прокуратури неодноразово ставала предметом наукових дискусій Є.М. Блажівського, І.В. Вернидубова, Л.Р. Грицаєнка, В.В. Долежана, Ю.М. Дьоміна, П.М. Каркача, В.В. Карпунцова, І.М. Козьякова, М.В. Косюти, О.М. Литвака, В.І. Малюги, І.Є. Марочкіна, О.Р. Михайленка, М.І. Мичка, Л.М. Москвич, І.В. Назарова, М.А. Погорецького, Ю.Є. Полянського, С.В. Прилуцького, Н.О. Рибалки, М.В. Руденка, Г.П. Середи, Д.В. Суходубова, В.В. Сухоноса, В.Я. Тація, О.М. Толочка, О.З. Хотинської-Нор, Ю.С. Шемшученка, П.В. Шумського, М.К. Якимчука, О.Г. Яновської та інших учених.

Окремі питання реалізації прокуратурою представницької функції у своїх роботах розглядали, зокрема: О.В. Анпілогов, С.О. Белікова, М.І. Гаврилюк, А.В. Губська, К.А. Гузе, А.В. Гусарова, О.В. Драган, Т.О. Дунас, О.Г. Кучер, С.О. Малахов, О.П. Натрус, Н.С. Наулік, С.В. Подкопаєв, Г.В. Попов, М.М. Руденко, О.Р. Севрук, Г.А. Терещук, В.В. Устименко, Р.М. Шестопапов та інші.

Серед останніх дисертаційних досліджень, присвячених окремим аспектам діяльності органів прокуратури щодо реалізації представницької функції варто виокремити дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

М.М. Руденко «Організаційно-правові аспекти представництва прокуратурою інтересів громадянина або держави в адміністративному суді» (2009 р.); С.О. Малахова «Представництво прокурором інтересів громадянина або держави у виконавчому провадженні» (2012 р.); Е.Ф.о. Іскендерова «Правозахисна діяльність прокуратури» (2013 р.); О.П. Натрус «Організаційно-правові засади представництва прокуратурою інтересів громадянина або держави в суді» (2014 р.); О.Г. Кучера «Представництво прокуратурою у суді інтересів держави в бюджетній сфері» (2014 р.); О.Р. Севрук «Представництво прокурором інтересів громадян та держави у наказному провадженні» (2014 р.); Р.М. Шестопалова «Правозахисна діяльність прокуратури України поза межами кримінального судочинства» (2014 р.); Г.А. Терещук «Представництво прокуратурою інтересів дітей в цивільному судочинстві» (2015 р.); К.А. Гузе «Представництво прокурором інтересів громадянина або держави в цивільному судочинстві України» (2015 р.). Водночас, як вже зазначалось, комплексних наукових розробок, присвячених дослідженню реалізації прокуратурою представницької функції на рівні докторського дослідження останнім часом у вітчизняній науці не було, що обумовлює актуальність представленої дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано відповідно до Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки, схваленої Указом Президента України від 20 травня 2015 року № 276/2015, Плану законодавчого забезпечення реформ в Україні, схваленого постановою Верховної Ради України від 4 червня 2015 р. № 509-VIII, Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 роки, затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 року, та основного напрямку наукових досліджень Національної академії прокуратури України «Здійснення органами прокуратури конституційних функцій: проблеми теорії і практики» (номер державної реєстрації – 0116U005370).

Тему дисертаційного дослідження затверджено на засіданні вченої ради Національної академії прокуратури України (протокол № 7 від 27 лютого 2014 року, уточнено – протокол № 3 від 28 квітня 2017 року).

Мета і задачі дослідження. Мета дослідження полягає у створенні концепції реалізації прокуратурою представницької функції, як єдиної функції в умовах реформування системи правосуддя, що визначає її повноваження поза межами кримінальної юстиції.

Для досягнення окресленої мети було поставлено такі основні задачі:

- з'ясувати пролегомени реалізації прокуратурою представницької функції;
- встановити етапи становлення діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції;
- визначити сутність прокурорського представництва як основи реалізації представницької функції, її суб'єктно-об'єктну складову, а також підстави та умови, форми та способи реалізації;
- надати загальну характеристику зарубіжному досвіду діяльності прокуратури поза межами кримінальної юстиції, в тому числі і щодо реалізації представницької функції;

– напрацювати комплекс пропозицій, спрямованих на вдосконалення законодавчого закріплення вітчизняної моделі діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції;

– сформулювати загальні засади прокурорського менеджменту, як нової парадигми організації діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції;

– запропонувати напрями оптимізації організації діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції в частині її тектологічних, акмеологічних та праксеологічних засад.

Об'єктом дослідження є правовідносини, які виникають при реалізації прокуратурою представницької функції.

Предмет дослідження – теоретико-методологічні та організаційно-правові засади реалізації прокуратурою України представницької функції.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження становлять: *діалектичний* метод, який застосовано для пізнання діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції та динаміки її розвитку (розділи 1–4); *індуктивний* метод наукового пізнання став засобом дослідження положень нормативно-правових актів і доктринальних джерел для визначення проблем, пов'язаних із реалізацією прокуратурою представницької функції (підрозділ 1.3, розділи 2–4); *дедуктивний* метод застосовано для формулювання висновків, виходячи із загальних положень науки про діяльність прокуратури щодо реалізації представницької функції (розділи 1–4); метод *аналізу* дав змогу визначити конкретні наукові положення та норми законів і підзаконних актів, а також матеріали практики щодо реалізації прокуратурою представницької функції, на основі яких виокремлено проблемні питання діяльності прокуратури у цій сфері (підрозділи 1.2, 1.3, розділи 1–4); метод *синтезу* надав можливість сформулювати авторські пропозиції стосовно удосконалення діяльності прокуратури в частині реалізації представницької функції (розділи 1–4); за допомогою методу *моделювання* визначено авторські моделі діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції (підрозділи 1.2, 1.3., розділи 2–4); *історичний* метод застосовано для визначення генези наукової думки та діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції (підрозділ 1.3); *соціологічний* метод став засобом з'ясування думки практиків відносно проблем діяльності прокуратури, пов'язаних із реалізацією представницької функції (підрозділ 2.4); *компаративістський* метод застосовано для вивчення досвіду зарубіжних країн у сфері діяльності прокуратури поза межами кримінальної юстиції, в тому числі і з приводу реалізації представницької функції (підрозділи 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 3.5).

Усі наукові методи дисертаційного дослідження використано у комплексі, що забезпечило переконливість його результатів.

Науково-теоретичним підґрунтям роботи стали праці вітчизняних і зарубіжних учених у сфері прокурорської діяльності, судоустрою, цивільного процесуального права, господарського процесуального права, адміністративного процесуального права, філософії, менеджменту.

Нормативною основою дисертації є міжнародно-правові норми, Конституція України, законодавство України й інших держав, підзаконні нормативно-правові акти.

Емпіричну базу дослідження становлять статистичні й аналітичні матеріали, узагальнення практики діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції (за 2014–2017 роки), матеріали судової практики, а також результати анкетування 270 працівників прокуратури, які мають досвід роботи щодо реалізації представницької функції.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим комплексним дослідженням теоретико-методологічних та організаційно-правових проблем реалізації прокуратурою представницької функції в сучасних умовах реформування діяльності прокуратури України. Наукову новизну дисертації становлять такі основні положення:

уперше:

– розроблено та обґрунтовано концепцію реалізації прокуратурою представницької функції, як єдиної функції, в межах якої здійснюється діяльність прокуратури України поза межами кримінальної юстиції;

– запропоновано під діяльністю прокуратури щодо реалізації представницької функції розуміти нормативно впорядкований у джерелах права, системно-структурований різновид юридичної діяльності прокуратури, спрямований на захист визначених інтересів, виконання покладеної представницької функції шляхом здійснення на законних підставах і відповідно до визначених принципів виключно уповноваженими суб'єктами юридично значимої поведінки закріпленими засобами, в межах встановленої компетенції та у відповідній процедурно-процесуальній формі з метою прийняття юридично значимого рішення у найбільш раціональній та ефективній спосіб з максимальним дотриманням вимог відкритості та гласності;

– визначено, що правовий статус прокурора щодо реалізації представницької функції характеризується сукупністю таких ознак: 1) прокурорське представництво є самостійним міжгалузевим правовим інститутом; 2) заінтересованість прокурора у справі має державницький характер, бо зумовлена здійсненням прокурором своїх повноважень спрямованих на реалізацію представницької функції прокуратури України як державного органу; 3) прокурорське представництво здійснюється на субсидіарній основі, тобто є можливим лише у разі невиконання або неналежного виконання по суті законними представниками своїх обов'язків щодо захисту прав, свобод та інтересів відповідних осіб, інтересів держави; 4) прокурор може реалізувати покладену на нього представницьку функцію виключно після підтвердження судом підстав для представництва; 5) прокурор реалізує представницьку функцію від свого імені, користується процесуальними повноваженнями відповідної сторони в процесі, набуваючи особливого процесуального статусу (модусу) «квзісторони» процесу;

– встановлено, що підтвердження судом наявності підстав для реалізації прокуратурою представницької функції водночас означає встановлення та підтвердження судом факту невиконання або неналежного виконання законними представниками своїх обов'язків щодо захисту відповідного інтересу;

– доведено, що об'єктом реалізації представницької функції прокуратури є публічний інтерес – така, що об'єктивно існує, закріплена в нормах права й усвідомлена потреба, задоволення якої визнане державою корисним для всіх або переважної більшості членів суспільства, себто є такою, що має публічний

(загальний, суспільний, груповий тощо) характер. При цьому публічний інтерес може обмежувати приватний інтерес окремих осіб на підставі, в порядку й у спосіб, визначені законом, та у разі, що таке обмеження допустиме і необхідне у демократичному суспільстві. Зазначене обмеження віднаходить свою реалізацію у вмотивованій юридичній діяльності, в результаті чого виникають, змінюються, припиняються, призупиняються, поновлюються відповідні правові відносини;

– сформульована правова формула публічного інтересу як об'єкта реалізації прокуратурою представницької функції, яка може включати у себе такі складові: 1) інтерес в утвердженні та забезпеченні прав і свобод людини; 2) інтерес національної безпеки; 3) інтерес територіальної цілісності; 4) інтерес публічної (громадської) безпеки з метою запобігання заворушенням чи злочинам; 5) інтерес економічного добробуту; 6) інтерес здоров'я населення та моральних засад суспільства; 7) інтерес екологічної безпеки; 8) інтерес захисту історичної та культурної спадщини;

– аргументовано, що підставою реалізації прокуратурою представницької функції є закріплення такої діяльності у нормах законодавства (нормативно-правова підстава) та наявність фактів незаконного (протиправного) впливу (чи загрози такого впливу) на публічний інтерес, внаслідок якого він зазнає звуження чи знищення (ураження), або ж за яких звужується чи знищується правовий механізм його реалізації та/або захисту (фактична підстава);

– віднесено до належних такі умови реалізації прокуратурою представницької функції: 1) умову суб'єктної належності; 2) умову дефекту механізму правового захисту відповідного публічного інтересу; 3) умову юрисдикційного санкціонування реалізації прокуратурою представницької функції; 4) умову надання прокурору особливого процесуального статусу (модусу) «квасісторони» процесу у разі підтвердження судом наявності в нього підстав для реалізації представницької функції;

– доведено, що терміно-поняття «виключні» випадки у розумінні реалізації прокуратурою представницької функції слід розуміти не як виключний перелік таких випадків (*numerus clausa*), а як саму конституційно-регламентовану діяльність поза межами кримінальної юстиції, яка за своєю правовою природою та відповідно до вимог європейських стандартів є винятком із загального правила, за яким органи прокуратури традиційно розглядаються як органи державної влади, які від імені суспільства і в його інтересах забезпечують застосування права в межах кримінально-правової юстиції;

– визначено, що перелік випадків у розумінні реалізації прокуратурою представницької функції не повинен бути закритим (вичерпним), а має бути відкритим та таким, що динамічно змінюється, залежно від визнання державою необхідності задоволення певної потреби суспільства, що формується в конкретний історичний період та визначається змінними внутрішньодержавними та зовнішньодержавними факторами впливу;

– запропоновано, що під терміно-поняттям «форма реалізації представницької функції прокуратури» слід розуміти зовнішньо єдину (галузеву) та внутрішньо структуровану послідовність взаємопов'язаних процесуальних (процедурних) елементів (етапів, стадій, проваджень), що віднаходять своє відображення у відповідних способах;

– визначено, що під терміно-поняттям «способи реалізації представницької функції прокуратури» необхідно розуміти передбачені законом дії прокуратури у межах відповідної форми, спрямовані на реалізацію вказаної функції;

– сформована комплексна система моделей діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції за такими критеріями: 1) за критерієм характеру інтересу, що представляється: а) модель представництва інтересу одного суб'єкта-носія інтересу; б) модель представництва інтересу двох категорій суб'єктів-носіїв інтересу; в) модель представництва комплексного інтересу; 2) за інституційним критерієм: а) моністична модель; б) дуалістична модель; в) плюралістична модель; 3) за критерієм обсягу повноважень, якими наділений орган щодо реалізації представницької функції: а) модель повного представництва; б) модель усіченого представництва;

– здійснено класифікацію держав за ознакою конституційної регламентації повноважень прокуратури поза межами кримінальної юстиції: 1) держави, в Основних Законах яких чітко не окреслено статус прокуратури як конституційного інституту або взагалі відсутня правова регламентація статусу прокуратури, а отже, і повноваження прокуратури, зокрема й поза сферою кримінальної юстиції; 2) держави, Основні Закони яких містять правову регламентацію статусу прокуратури як конституційного інституту або посадових осіб цього органу, однак не містять жорсткого конституційного закріплення переліку основних напрямів діяльності та повноважень цього органу поза межами кримінальної юстиції, а визначають переважно його завдання; 3) держави, в Основних Законах яких у повному обсязі, як і в Конституції України, визначено функції прокуратури, серед яких й основні напрями діяльності поза межами кримінальної юстиції;

– обґрунтовано, що правова регламентація повноважень прокуратури поза межами кримінальної юстиції щодо реалізації представницької функції за законами окремих держав Європейського Союзу не має єдиного правового стандарту та характеризується відсутністю правової одноманітності з переважаючою тенденцією до уникнення чіткого визначення повноважень прокуратури поза сферою кримінальної юстиції щодо представництва інтересів в суді у спеціальних законах про прокуратуру (у разі їх наявності в законодавчому просторі відповідної держави) та визначення цих повноважень у відповідних процесуальних законах;

– сформульовано терміно-поняття «прокурорський менеджмент» як діяльність щодо управління органами прокуратури, спрямовану на забезпечення їх ефективної роботи в процесі реалізації наданих прокуратурі функцій з метою досягнення цілей та завдань, визначених Конституцією України, Законом України «Про прокуратуру» та іншими нормативно-правовими актами;

– встановлено, що терміно-поняття «організація діяльності прокуратури з реалізації представницької функції» потрібно визначати як систему раціональних та результативних методів, приймів, способів, заходів і дій, із застосуванням яких здійснюється управління діяльністю органів прокуратури з метою ефективного забезпечення реалізації ними представницької функції;

удосконалено:

– обґрунтування того, що одним із елементів правозахисного потенціалу діяльності органів прокуратури є повноваження поза сферою кримінальної юстиції, до яких висувається низка вимог, основні з яких полягають у тому, що вони повинні

здійснюватися з метою захисту прав і свобод окремих осіб, інтересів суспільства й держави та відповідно до принципів діяльності прокурорів поза сферою кримінальної юстиції;

– визначення терміно-поняття «функції прокуратури», під яким пропонується розуміти обумовлені історичним і політично-соціальним рівнями розвитку людства напрями впливу прокуратури як окремої визначеної соціально значимої інституції на суспільно-правову систему в цілому, свідомість, волю та поведінку учасників цієї системи, зокрема людини, групи людей, суспільства, держави, що носять стійкий та стабільний характер і віднаходять свою реалізацію у юридичній діяльності прокуратури через застосування публічно-правових методів впливу, в результаті чого можуть бути закріплені у відповідних нормативно-правових актах;

– періодизацію розвитку представницької функції прокуратури шляхом комплексного розгляду її за двома основними критеріями: а) інституційний (який в основі має періодизацію розвитку прокуратури); б) функціональний (який в основі має періодизацію розвитку представницької функції прокуратури);

– класифікацію форм реалізації прокуратурою представницької функції, шляхом виділення: позасудової (яка включає в себе способи, відображені у діях, спрямованих на встановлення наявності підстав для здійснення представництва) та судово-процесуальної (яка обумовлена відповідним процесом (цивільний, господарський, адміністративний), провадженням у межах відповідного процесу, процесуальною стадією, процесуальною дією, яка є результатом реалізації процесуальних прав і виконання процесуальних обов'язків чи способом відповідної судово-процесуальної форми реалізації прокуратурою представницької функції);

– визначення терміно-поняття «правовий статус прокуратури», під яким запропоновано розуміти правове становище (положення) органів та установ прокуратури, які наділені сукупністю повноважень у межах компетенції для реалізації своїх функцій як напрямів впливу прокуратури на суспільно-правову систему, що віднаходять свою реалізацію у юридичній діяльності прокуратури, з метою досягнення завдань, які визначені законодавством і визначають роль та місце цих органів і установ в суспільстві та державі;

– визначення терміно-поняття «інтерес», під яким пропонується розуміти таку, що об'єктивно існує, закріплену в нормах права та усвідомлену потребу, яка віднаходить свою реалізацію у вмотивованій юридичній діяльності, в результаті чого виникають, змінюються, припиняються, призупиняються, поновлюються відповідні правові відносини;

– складові елементи системи організації діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції, шляхом поділу їх на: 1) загальні елементи (акмеологічні, тектологічні та праксеологічні); 2) спеціальні елементи, які характерні для системи організації діяльності прокуратури з реалізації кожної конкретної функції;

дістали подальшого розвитку:

– твердження, що правова природа прокурорського представництва може бути розкрита тільки з точки зору комплексного розуміння, основою якого є реалізація конституційної представницької функції прокуратури;

– позиція, що в результаті динамічного розвитку законодавства було сформовано самостійний міжгалузевий правовий інститут, норми якого (матеріальні

та процесуальні) регулюють однорідні суспільні відносини щодо реалізації прокуратурою України представницької функції;

– обґрунтування, що для забезпечення єдиного, одноманітного та всеохоплюючого підходу до визначення правової природи прокурорського представництва необхідно звернути увагу на такі його аспекти: об'єктивно-правовий (статичний), змістовно-функціональний та діяльнісний (динамічний);

– вчення про основні підходи до розуміння правової природи прокурорського представництва, які розподілені на: 1) концепція дій (діяльності); 2) концепція правовідносин; 3) концепція правового інституту; 4) концепція правових способів забезпечення (захисту) прав і свобод громадян; 5) подвійні (змішані) концепції; б) концепція реалізації функції прокуратури (комплексна);

– опис дескриптивних моделей представницької функції прокуратури, а також аналіз чинників, що прогностично визначають перспективи розвитку прескриптивних моделей реалізації представницької функції прокуратури;

– твердження, що на рівні формування загальних рамкових підходів положення міжнародних документів встановлюють суверенне право держави визначати свої інституційні та правові процедури реалізації її функцій із захисту прав людини та зміцнення правозахисного потенціалу усіх своїх органів, включаючи прокуратуру;

– розуміння того, що рекомендації європейських інституцій щодо реформування прокуратури України повинні використовуватись законодавцем не шляхом буквального викладення їх у законодавчих нормах, а шляхом їх ґрунтовної наукової юридичної оцінки у напрямі узгодження з нормами Конституції та законів України, методологічних засад та вимог законотворчої техніки;

– розуміння системи менеджменту органів прокуратури, як сукупності керівництва усіх рівнів органів прокуратури, тобто посадових осіб органів прокуратури, які в межах своєї компетенції здійснюють діяльність по управлінню відповідною прокуратурою або її структурним підрозділом;

– вчення про класифікацію принципів організації діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції, в частині їх поділу на дві групи: 1) загальні принципи, які скеровують як організацію, так і діяльність прокуратури в цілому (принципи верховенства права та визнання людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканності і безпеки найвищою соціальною цінністю; законності, справедливості, неупередженості та об'єктивності; політичної нейтральності прокуратури; прозорості діяльності прокуратури); 2) спеціальні принципи, ті, згідно з якими здійснюється організація роботи щодо реалізації представницької функції (принципи територіальності; незалежності прокурорів; неухильного дотримання вимог професійної етики та поведінки, єдності; делегування управлінських повноважень; колегіальності та єдиноначальності);

– розуміння та структура тектологічних засад організації діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції, до яких відносяться вчення про загальну систему органів прокуратури, її зовнішню єдність та внутрішню диференціацію, множинність елементів цієї системи, а також засоби, що роблять зазначену систему цілісною, забезпечують її структурність, ієрархічність, відносну самостійність, визначають її ефективність, в тому числі й щодо здійснення управління цією системою, а також стійкість (піддатливість) до зовнішніх та внутрішніх впливів;

– розуміння та структура акмеологічних засад організації діяльності органів прокуратури щодо реалізації представницької функції, які включають у себе такі елементи: формування та підвищення професійної (в тому числі комунікативної) компетентності прокурорів, зближення її в частині підвищення кваліфікації із вимогами до суддівської кваліфікації, побудова команди прокурорів тощо. При цьому факторами, що впливають на ефективність організації діяльності щодо реалізації представницької функції, є: мотивація діяльності, поєднання в особі керівника прокуратури професійно значущих управлінських та лідерських властивостей (лідерство), існування корпоративної культури прокурорів, кар'єрний менеджмент прокурора, тайм-менеджмент (управління своїм часом), конфлікт-менеджмент, стрес-менеджмент, запобігання професійному вигоранню тощо;

– розуміння та структура праксеологічних засад організації діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції, які створюють її динамічну складову у загальній системі прокурорського менеджменту, забезпечують якість та ефективність такої діяльності. При цьому яскраво вираженими елементами вказаної складової є: планування; інформаційно-аналітична робота; розподіл обов'язків; контроль виконання; оцінка ефективності діяльності та її облік.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що висновки дослідження і сформульовані на їх підставі пропозиції впроваджено і використовуються у: *науковій сфері* – для подальшого наукового опрацювання проблем реалізації прокуратурою представницької функції (акт впровадження наукових розробок дисертаційного дослідження в науково-дослідну роботу Національної академії прокуратури України від 10 травня 2017 року); *правотворчості* – при розробці проектів законодавчих актів та підзаконних нормативно-правових актів (довідка про впровадження у правотворчу діяльність Верховної Ради України результатів дисертаційного дослідження від 17 листопада 2017 року); *правозастосуванні* – практичній діяльності судових органів та прокуратури України (довідка про впровадження наукових розробок дисертаційного дослідження у практичну діяльність органів прокуратури від 24 березня 2015 року, акт впровадження результатів дисертаційного дослідження у практичну діяльність Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 27 вересня 2016 року, акт впровадження результатів дисертаційного дослідження в діяльності Верховного Суду України від 7 жовтня 2016 року); *навчальному процесі* – при підготовці та проведенні навчальних занять у процесі викладання таких навчальних дисциплін: «Організація судових та правоохоронних органів», «Адміністративне судочинство», «Цивільне-процесуальне право», «Актуальні проблеми господарського судочинства», «Кримінальний процес» (Акт впровадження в навчальний процес Навчально-наукового інституту «Юридичний інститут ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» від 10 жовтня 2017 року; Акт впровадження в навчальний процес юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету від 24 жовтня 2017 року).

Особистий внесок здобувача. Дисертація виконана здобувачем особисто і є самостійним дослідженням. У працях, написаних у співавторстві, власні теоретичні розробки дисертанта становлять обсяг, визначений у списку опублікованих праць за

темою дисертації. Наукові ідеї, що належать співавторам опублікованих праць, у дисертації не використовувались.

Апробація результатів дисертації. Основні положення, висновки, пропозиції, що містяться у дисертації, доповідалися автором і були обговорені на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Цивільне законодавство: система, міжгалузеві зв'язки, шляхи вдосконалення» (м. Київ, 25–26 квітня 2013 року); «Актуальные проблемы современного развития гражданского, арбитражного и административного судопроизводства» (г. Санкт –Петербург, 18 октября 2013 года); «Четверті юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є.В. Васьковського» (м. Одеса, 16 травня 2014 року); «Правове регулювання суспільних відносин в умовах демократизації української держави» (м. Запоріжжя, 3–4 жовтня 2014 року); «L'udské a občianské práva a slobody: mechanizmus ich implementácie a ochrany v rôznych odvetviach práva» (Bratislava, 19–20 Septembra 2014); «Полномочия суда в гражданском, арбитражном и административном судопроизводствах» (г. Санкт-Петербург, 7 ноября 2014 года); «Гражданское общество. Право. Суд» (г. Нижний Новгород, 30 сентября 2014 года); «Правова політика в Україні: питання теорії та практики» (м. Київ, 24 жовтня 2014 року); «Актуальні проблеми юридичної науки» (м. Хмельницький, 14–15 листопада 2014 року); «Duch praw w krajach Europy Środkowo-Wschodniej (Wrocław, 22–23 kwietnia 2015 roku); «П'ять юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є.В. Васьковського» (м. Одеса, 22 травня 2015 року); «Права людини та основоположні свободи: історія та перспективи розвитку (до 800-річчя Великої хартії вольностей)» (с. Коблеве, 17–20 вересня 2015 року); «Проблемы реализации норм, регулирующих доказывание и доказательства в гражданском, арбитражном и административном судопроизводстве» (г. Санкт-Петербург, 16 октября 2015 года); «Шість юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є.В. Васьковського» (м. Одеса, 20–21 травня 2016 р.); «Прокуратура України в умовах європейської інтеграції» (м. Київ, 19 травня 2016 року); «Захист права власності Українського народу: вітчизняні реалії та зарубіжний досвід для України» (м. Київ, 22 вересня 2016 року); «Проблеми захисту прав і свобод вимушених переселенців, а також інтересів громадян або держави на тимчасово окупованих територіях та в районах проведення антитерористичної операції» (м. Київ, 27 жовтня 2016 року); «Конституційно-правові засади участі прокурора у розгляді адміністративних і господарських спорів в Україні та Польщі: порівняльно-правовий аспект» (м. Київ, 25 квітня 2017 року); «Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні» (м. Чернівці, 26-27 жовтня 2017 року).

Публікації. Основні положення та висновки, що містяться у дисертації, відображено в одній монографії, тридцяти восьми статтях, із яких тридцять опубліковано у наукових фахових виданнях України з юридичних наук, вісім – у наукових періодичних виданнях інших держав, та дев'ятнадцяти тезах наукових конференцій.

Структура та обсяг дисертації зумовлені предметом, метою і завданнями дослідження. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, що об'єднують двадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації складає 470 сторінок, з яких основний текст 354 сторінки, список використаних джерел – 796 найменувань на 77 сторінках, додатки на 39 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, визначено: зв'язок роботи з науковими програмами, мету, задачі, об'єкт і предмет дослідження, його методологічні засади, теоретичну й емпіричну бази, розкрито наукову новизну одержаних результатів, сформульовано основні положення, які виносяться на захист, наведено дані щодо їх апробації.

Розділ 1 «Пролегомени реалізації прокуратурою представницької функції» складається з трьох підрозділів, в яких розглядаються питання, що стосуються з'ясування концептуальних засад, правової сутності, ознак та визначення представницької функції, її реалізації як різновиду юридичної діяльності, а також генези.

У підрозділі 1.1 *«Представницька функція прокуратури: концептуальні засади, правова сутність, ознаки та поняття»* автор зазначає, що пролегомени реалізації прокуратурою представницької функції включають у себе, насамперед, розуміння терміно-поняття «функції прокуратури». Виходячи з того, що формування та діяльність державного механізму повинні починатися із чіткого усвідомлення його функціонально-інституційної структури, автор стверджує, що здійснюючи наукове дослідження того чи іншого явища, необхідно за основу вивчення брати його функціональне призначення, що опосередковується застосуванням функціонального методу дослідження.

Для цілей здійснення функціонального аналізу діяльності прокуратури, автор висвітлює наукові підходи до розуміння терміно-поняття «функція», відзначаючи, що основоположним у контексті представленого дисертаційного дослідження є вивчення цього терміно-поняття в правовому розумінні. З'ясування правової природи цього терміно-поняття та визначення його змістовного навантаження з точки зору функцій прокурорської діяльності, дало можливість виокремити основні ознаки терміно-поняття «функції прокуратури» та запропонувати його авторську дефініцію, яке поєднує у розумінні «функції» не тільки цілеспрямований напрям впливу, а і змістовну складову такої діяльності. Так, під терміно-поняттям «функції прокуратури» автором пропонується розуміти обумовлені історичним і політично-соціальним рівнями розвитку людства напрями впливу прокуратури як окремої визначеної соціально значимої інституції на суспільно-правову систему в цілому, свідомість, волю та поведінку учасників цієї системи, зокрема людини, групи людей, суспільства, держави, що носять стійкий та стабільний характер і віднаходять свою реалізацію у юридичній діяльності прокуратури через застосування публічно-правових методів впливу, в результаті чого можуть бути закріплені у відповідних нормативно-правових актах.

Враховуючи таке універсальне розуміння, автор зазначає, що такий підхід може бути застосований до всіх функцій прокуратури, зокрема й представницької функції, як єдиної функції прокуратури України, що визначає її повноваження поза межами кримінальної юстиції, та перебуває в стані активного законодавчого реформування, спрямованого на обмеження повноважень прокуратури у цій сфері, а отже звуження правозахисного потенціалу прокуратури України загалом. У цьому контексті автор зазначає про необхідність пошуку нового концепту прокурорського представництва не шляхом сприйняття його крізь призму судового представництва, а з огляду на

місію прокурорської діяльності поза межами кримінальної юстиції, яка, узгоджуючись з вимогами європейських стандартів, повинна першочергово сприяти захисту фундаментальних цінностей суспільства. Це, в кінцевому рахунку, повинно забезпечити зміну змістовних акцентів призначення прокуратури з етатистського на суспільний.

За таких умов діяльність прокуратури України поза межами кримінальної юстиції, на думку автора, повинна відображати найтипівіші та найважливіші інтереси переважної більшості представників суспільства, які претендують на охорону та забезпечення державою, а отже мати представницький зміст, а функція прокуратури повинна іменуватись як представницька функція.

У підрозділі 1.2 «Реалізація прокуратурою представницької функції як різновид юридичної діяльності: ознаки та поняття» автором зазначається, що реалізація покладених на прокуратуру функцій відбувається через відповідну діяльність прокуратури, яка за допомогою притаманного їй механізму переводить відповідну функцію зі статичного стану до стану динаміки. Автор висвітлює основні підходи, пов'язані з характеристикою терміно-поняття «діяльність», та відзначає, що як визначальний фактор при такій характеристиці повинна братись до уваги її суспільна (соціальна) значимість, що може бути методологічною основою для подальшої екстраполяції на усі інші видові поняття суспільної діяльності, і в першу чергу в контексті цього дослідження – на юридичну діяльність.

Автор здійснює правовий аналіз загальних ознак, які характеризують загальне родове терміно-поняття «юридична діяльність», а також висвітлює яким чином вони екстраполюються на юридичну діяльність прокуратури щодо реалізації представницької функції, за результатами чого пропонує авторську дефініцію терміно-поняття «діяльність прокуратури щодо реалізації представницької функції», під якою слід розуміти нормативно впорядкований у джерелах права, системно-структурований різновид юридичної діяльності прокуратури, спрямований на захист визначених інтересів, виконання покладеної представницької функції шляхом здійснення на законних підставах і відповідно до визначених принципів виключно уповноваженими суб'єктами юридично значимої поведінки закріпленими засобами, в межах встановленої компетенції та у відповідній процедурно-процесуальній формі з метою прийняття юридично значимого рішення у найбільш раціональній та ефективній спосіб з максимальним дотриманням вимог відкритості та гласності.

У підрозділі 1.3 «Гене́за діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції» автором досліджені історичні і правові передумови становлення цієї функції та з'ясовано доктринальні погляди на їх періодизацію.

Автором запропоновано історичну періодизацію діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції здійснювати за двома основними критеріями: а) інституційний (який в основі матиме періодизацію розвитку прокуратури); б) функціональний (який в основі матиме періодизацію розвитку представницької функції прокуратури).

За інституційним критерієм, який визначає історичний розвиток прокуратури у залежності від змін державно-правового устрою, які призводили до зміни у структурі відповідних органів державної влади та правового порядку в цілому, автором запропоновано таку періодизацію розвитку вказаного інституту: 1) період

зародження прокуратури на українських землях (кінець XVI століття); 2) період розвитку прокуратури в імперську добу – під владою Російської, Австрійської, Австро-Угорської імперій (остання чверть XVIII століття – 1917–1918 роки); 3) період розвитку прокуратури в часи відродження української державності – УНР, Українська Держава, Директорія, ЗУНР тощо (1918–1923 роки); 4) період розвитку прокуратури в радянську добу (1921–1991 роки); 5) період розвитку прокуратури в добу незалежності України (1991 – до сьогодні), який, на думку автора, можна додатково поділити на такі основні етапи: етап здобуття незалежності; етап прийняття нової Конституції; етап європейської інтеграції та пошуку нового конституційного правопорядку. У межах вказаних етапів здійснено аналіз розвитку органів прокуратури.

За функціональним критерієм увесь історичний розвиток представницької функції прокуратури автором запропоновано звести до таких періодів: а) період юридичної невизначеності функції, тобто період, коли існували тільки окремі аспекти діяльності прокуратури, що побічно та частково впливали на здійснення нею визначеного напрямку впливу (до 1996 року); б) період юридичного становлення функції, тобто період, коли функція фактично була закріплена на рівні Конституції України та відтворена у спеціальному законодавстві (1996–2001); в) період розвитку функції, тобто сучасний період, коли ведеться пошук оптимальної моделі реалізації прокуратурою представницької функції. У межах останнього періоду виокремлено такі етапи: етап широкого представництва інтересів громадянина та держави (2001–2012); етап усіченого представництва інтересів громадянина та держави (2012–2016); етап усіченого представництва інтересів держави (з 2016).

Розділ 2 «Загальна теорія реалізації прокуратурою представницької функції» складається з п'яти підрозділів і присвячений питанням визначення ознак, поняття та правової природи прокурорського представництва, його суб'єктно-об'єктного складу, підстав, умов, форм та способів реалізації прокуратурою представницької функції.

У підрозділі 2.1 *«Прокурорське представництво як основа реалізації представницької функції: ознаки, поняття, правова природа»* за результатами опрацювання доктринальних бачень автором виокремлено та охарактеризовано такі основні підходи до розуміння правової природи прокурорського представництва: 1) концепція дій (діяльності); 2) концепція правовідносин; 3) концепція правового інституту; 4) концепція правових способів забезпечення (захисту) прав і свобод громадян; 5) подвійні (змішані) концепції; 6) концепція реалізації функції прокуратури (комплексна).

Автором стверджується, що правова природа прокурорського представництва може бути розкрита тільки з точки зору комплексного розуміння, основою якого є реалізація представницької конституційної функції прокуратури. При цьому для забезпечення єдиного, одноманітного та всеохоплюючого підходу до визначення правової природи прокурорського представництва необхідно звернути увагу на його аспекти, зокрема: а) об'єктивно-правовий (статичний), за яким прокурорське представництво є самостійним міжгалузевим правовим інститутом; б) змістовно-функціональний, за яким прокурорське представництво опосередковане конституційною представницькою функцією прокуратури; в) діяльнісний (динамічний), за

яким прокурорське представництво є нормативно впорядкованим у джерелах права, системно-структурованим різновидом юридичної діяльності прокуратури, цілеспрямованим на захист визначених інтересів, виконання покладеної представницької функції.

У підрозділі 2.2 «Суб'єкт реалізації представницької функції» автор зазначає, що суб'єктом прокурорського представництва є прокуратура, яка реалізує свій правовий статус через діяльність прокурорів на відповідному напрямі. У свою чергу, під терміно-поняттям «правовий статус прокуратури» слід розуміти правове становище (положення) органів та установ прокуратури, наділених сукупністю повноважень у межах компетенції для реалізації своїх функцій як напрямів впливу прокуратури на суспільно-правову систему, що віднаходять свою реалізацію у юридичній діяльності прокуратури, з метою досягнення завдань, які закріплені у законодавстві та визначають роль і місце цих органів та установ у суспільстві й державі.

Автором охарактеризовано ознаки спеціального правового статусу прокурора (правового модусу) щодо реалізації ним представницької функції, визначальною з яких є комплексний характер, оскільки включає в себе як загальний правовий статус прокурора, визначений переважно нормами Закону України «Про прокуратуру» (2014), особливо в частині позасудових форм реалізації представницької функції, так і відповідний процесуальний статус прокурора, визначений нормами процесуального законодавства в частині процесуальних форм реалізації представницької функції.

За результатами правового аналізу доктринальної полеміки стосовно процесуальної природи прокурорського представництва, а також процесуального статусу прокурора при здійсненні ним процесуальних форм реалізації представницької функції, автором виокремлено характерні ознаки правового статусу прокурора щодо реалізації представницької функції: 1) зміст, підстави, умови і порядок реалізації прокуратурою представницької функції регламентуються спеціальними нормами різних галузей права (як матеріальними, так і процесуальними), які регулюють, по суті, однорідні суспільні відносини щодо реалізації прокуратурою представницької функції. Таким чином, прокурорське представництво є самостійним міжгалузевим правовим інститутом, що зумовлює потребу в уніфікації правової регламентації порядку його здійснення у процесуальних кодексах; 2) заінтересованість прокурора у справі має державницький характер, бо зумовлена здійсненням прокурором своїх повноважень на виконання (реалізацію) представницької функції прокуратури України (як державного органу); 3) прокурорське представництво здійснюється на субсидіарній основі, оскільки однією із суттєвих умов, які визначають можливість реалізації прокурором представницької функції, є невиконання або неналежне виконання по суті законними представниками своїх обов'язків щодо захисту прав, свобод та інтересів відповідних осіб, інтересів держави, що, на думку автора, свідчить про наявність публічного або загального інтересу, який повинен представляти у таких справах прокурор; 4) прокурор реалізує представницьку функцію від свого імені, тому жодних доручень на ведення справи, на відміну від іншого представника, йому не потрібно; 5) прокурор може реалізувати покладену на нього представницьку функцію виключно після підтвердження судом підстав для представництва, що, на

думку автора, водночас означає встановлення та підтвердження судом факту невиконання або неналежного виконання законними представниками обов'язків щодо захисту відповідних інтересів, тому прокурор користується процесуальними повноваженнями відповідної сторони в процесі.

На підставі проведеного правового аналізу, автор зауважує, що прокурор у таких справах має виступати як представник публічного інтересу, набуваючи особливого процесуального статусу (модусу) «квазісторони» процесу.

У підрозділі 2.3 «Об'єкт реалізації прокуратурою представницької функції» автор, екстраполюючи загальне філософське розуміння поняття «об'єкт» на такий вид діяльності, як прокурорське представництво, пропонує розглядати інтерес, щодо якого виникає прокурорська юридична діяльність із представництва, як об'єкт такої діяльності, оскільки саме на нього спрямована практична й теоретична діяльність прокурора в процесі реалізації досліджуваної функції.

Автором висвітлено доктринальні підходи до розуміння категорій «інтерес» та «правовий інтерес», вказано на основні концепти щодо розуміння терміно-поняття «інтерес» як об'єкта, на який спрямована правова діяльність. Проведене дослідження дало можливість автору сформулювати власну дефініцію поняття «інтерес», під яким пропонується розуміти таку, що об'єктивно існує, закріплену в нормах права та усвідомлену потребу, яка віднаходить свою реалізацію (здійснення) у вмотивованій юридичній діяльності, в результаті чого виникають, змінюються, припиняються, призупиняються, поновлюються відповідні правові відносини.

Проаналізувавши такі видові складові правового інтересу, що входять до об'єктів прокурорського представництва як «інтерес громадянина», «інтерес групи осіб (колективу)», «інтерес суспільства» та «інтерес держави», автор підкреслює необхідність зміни парадигми й переходу від концепції представництва прокуратурою інтересу конкретного суб'єкта-носія до концепції, згідно з якою прокуратура як публічний орган здійснювала б свою юридичну діяльність, що забезпечувала б представництво єдиного збалансованого публічного інтересу різних суб'єктів. В свою чергу, саме терміно-поняття «публічний інтерес» як єдина уніфікована категорія, що складається із сукупності публічних складових різноманіття інтересів різних суб'єктів, повинна стати комплексним об'єктом реалізації прокуратурою представницької функції.

Автор зазначає, що потреба суспільства в посиленні механізму захисту його прав та інтересів є об'єктивною та такою, що претендує на визнання цього суспільного інтересу державою та створення спеціальних можливостей, а також надання відповідних засобів для забезпечення його реалізації і таким чином перетворення його у публічний інтерес. Прокуратура України, реалізуючи представницьку функцію, метою якої є захист публічного інтересу, повинна бути одним із елементів такого правозахисного механізму, а об'єктом реалізації прокуратурою представницької функції повинен визначатись саме публічний інтерес, як суспільний інтерес, визнаний державою, а також державний інтерес, який покликаний задовольняти інтереси суспільства, а не інтереси держави в особі державних органів.

Дослідивши співвідношення правових категорій «інтерес» та «публічний інтерес», автор вказує на те, що вони співвідносяться як загальне й окреме, однак не

є тотожними, оскільки категорія «публічний інтерес» характеризується як групою загальних ознак, притаманних їй як категорії «інтерес», так і має спеціальні ознаки. Висвітлення вказаних ознак дало автору можливість запропонувати авторську дефініцію терміно-поняття «публічний інтерес», під яким, на думку автора, слід розуміти таку, що об'єктивно існує, закріплену в нормах права й усвідомлену потребу, задоволення якої визнане державою як таке, що корисне для всіх або переважної більшості членів суспільства, а отже таку, що має публічний (загальний, суспільний, груповий тощо) характер і яка на підставі, в порядку й у спосіб, визначені законом, та у разі, що таке обмеження допустиме і необхідне у демократичному суспільстві, може обмежувати приватний інтерес окремих осіб і віднаходить свою реалізацію (здійснення) у вмотивованій юридичній діяльності, в результаті чого виникають, змінюються, припиняються, призупиняються, поновлюються відповідні правові відносини.

Автором пропонується виведення правової формули публічного інтересу, як об'єкту реалізації прокуратурою представницької функції, що включає в себе перелік тих основних орієнтовних правових складових, у яких може бути наявним публічний інтерес. Детальний аналіз Конституції України та чинного законодавства дає автору підстави стверджувати, що правова формула публічного інтересу як об'єкта реалізації прокуратурою представницької функції може включати у себе такі складові: 1) інтерес в утвердженні та забезпеченні прав і свобод людини; 2) інтерес національної безпеки; 3) інтерес територіальної цілісності; 4) інтерес публічної (громадської) безпеки з метою запобігання заворушенням чи злочинам; 5) інтерес економічного добробуту; 6) інтерес здоров'я населення та моральних засад суспільства; 7) інтерес екологічної безпеки; 8) інтерес захисту історичної та культурної спадщини.

У підрозділі 2.4 «Підстави та умови реалізації прокуратурою представницької функції» автором проаналізовано підстави та умови представницької функції прокуратури як основні чинники її реалізації. Висвітлення наукового дискурсу стосовно способу визначення підстав та умов реалізації прокуратурою представницької функції дало змогу автору виокремити концепцію обмежених законом підстав реалізації прокуратурою представницької функції та концепцію необмежених законом підстав такого представництва.

Екстраполюючи загально-філософське розуміння терміно-понять «підстава» та «умова» на сферу діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції, автор зазначає, що підставою такої діяльності повинна бути необхідна та достатня умова, яка надавала б можливість «запустити» механізм прокурорської діяльності у цій сфері. Для комплексного розуміння цієї категорії автор пропонує виокремити її нормативну та фактичну складові. На думку автора, підставою для реалізації прокуратурою представницької функції є закріплення такої діяльності у нормах законодавства (нормативно-правова підстава) та наявність фактів незаконного (протиправного) впливу (чи загрози такого впливу) на публічний інтерес, внаслідок якого він зазнає звуження чи знищення (ураження), або ж за яких звужується чи знищується правовий механізм його реалізації та/або захисту (фактична підстава).

Належними умовами реалізації прокуратурою представницької функції, на думку автора, є: 1) умова суб'єктної належності; 2) умова дефекту механізму правового

захисту відповідного публічного інтересу; 3) умова юрисдикційного санкціонування реалізації прокуратурою представницької функції; 4) умова надання прокурору особливого процесуального статусу (модусу) «квazісторони» процесу у разі підтвердження судом наявності в нього підстав для реалізації представницької функції.

Аналізуючи конституційні положення автор наголошує, що на сьогодні формується нова парадигма реалізації прокуратурою представницької функції в частині визначення підстав та умов такої діяльності, за якими прокуратура реалізує представницьку функцію у виключних випадках.

Дослідивши лінгвістичне розуміння терміно-поняття «виключний» та екстраполюючи його на сферу прокурорського представництва, автор зазначає про винятковий характер такого представництва. В цьому контексті, на думку автора, представницька функція прокуратури України може розглядатись як конституційно регламентована діяльність прокуратури поза межами кримінальної юстиції, яка за своєю правовою природою є винятком із загального правила, за яким органи прокуратури традиційно розглядаються як органи державної влади, які від імені суспільства і в його інтересах забезпечують застосування права там, де порушення закону має наслідком кримінальну санкцію, беручи до уваги як права людини, так і необхідність ефективної дії системи кримінального судочинства.

На підставі аналізу способів викладення виключних випадків прокурорського представництва у законі, автор акцентує увагу на тому, що перелік цих випадків не може бути встановлений заздалегідь, а повинен визначатися ситуативно, відповідно до потребуючих захисту публічних інтересів в конкретний історичний період.

У підрозділі 2.5 «*Форми та способи реалізації прокуратурою представницької функції*» автор зазначає, що в літературі не вироблено єдиного підходу щодо розуміння поняття форм реалізації прокуратурою представницької функції. При цьому, науковці, які вважають, що представницька діяльність прокурора здійснюється виключно в суді, на цій підставі цілком закономірно стверджують, що не можна розглядати форми прокурорського представництва, не погоджуючи їх визначення з поняттям форм із процесуальної точки зору. Автор зауважує, що така позиція могла би бути виправданою, однак із застереженням про те, що вона є припустимою лише за умови розгляду представництва прокурором інтересів в суді як окремого процесуального інституту в межах відповідних процесуальних проваджень, а отже, є відображенням традиційного погляду на процесуальні форми як на атрибут лише судових процесів. Разом із тим така позиція до певної міри однобічна при дослідженні представництва прокурором інтересів в суді як окремої функції прокуратури України.

Автор зазначає, що конкретні процесуальні права прокурора у відповідному судовому процесі не можуть претендувати на те, щоб іменуватись «формами представництва», про що переважно йдеться у домінуючій концепції в сучасній теорії прокурорського представництва. Більш доцільним убачається виокремлювати форми реалізації прокуратурою представницької функції як самостійного міжгалузевого процесуального інституту, який перебуває у залежності від процесуальної форми окремих судових процесів, та як різновиду юридичної діяльності органів прокуратури.

На підставі аналізу правової регламентації представницької функції прокуратури, автор виокремлює позасудову та судово-процесуальну форми

реалізації зазначеної функції, складовими елементами яких є визначені законодавством дії прокурора, спрямовані на реалізацію досліджуваної функції. Такі дії прокурора методологічно автор пропонує іменувати способами реалізації представницької функції в межах відповідної форми. При цьому, позасудова форма реалізації прокуратурою представницької функції включає в себе способи реалізації, відображені у діях, спрямованих на встановлення наявності підстав для здійснення представництва, судово-процесуальні форми обумовлені відповідним процесом (цивільний, господарський, адміністративний), провадженням у межах відповідного процесу, процесуальною стадією, процесуальною дією, яка є результатом реалізації процесуальних прав і виконання процесуальних обов'язків чи способом відповідної судово-процесуальної форми реалізації прокуратурою представницької функції.

Автором запропоновано визначення терміно-поняття «форма реалізації представницької функції прокуратури», під якою слід розуміти зовнішньо єдину (галузеву) та внутрішньо структуровану послідовність взаємопов'язаних процесуальних (процедурних) елементів (етапів, стадій, проваджень), що відносять своє відображення у відповідних способах. У свою чергу, під терміно-поняттям «способи реалізації представницької функції прокуратури» необхідно розуміти передбачені законом дії прокуратури у межах відповідної форми, спрямовані на реалізацію вказаної функції.

Розділ 3 «Моделі діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції» складається з шести підрозділів, в яких розглядаються загально-теоретичні питання юридичного моделювання в аспекті діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції, питання конституційно-правового та законодавчого закріплення моделей діяльності прокуратури в країнах ЄС та пострадянського простору, формування «європейських стандартів» у цій сфері, а також проводиться критичний аналіз вітчизняної моделі.

У підрозділі 3.1 «Загальнотеоретичні засади юридичного моделювання діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції» автором із застосуванням методу наукового моделювання здійснено опис дескриптивних моделей представницької функції прокуратури, які, на думку автора, є категорією варіативною та залежать від низки критеріїв, серед яких виділено такі: 1) критерій характеру інтересу, що представляється; 2) критерій інституційності; 3) критерій обсягу повноважень.

Згідно з критерієм характеру інтересу, що представляється, можливим, на думку автора, є виділення таких основних моделей: модель представництва інтересу одного суб'єкта-носія інтересу; модель представництва інтересу двох категорій суб'єктів-носіїв інтересу; модель представництва комплексного інтересу.

Автор зазначає про те, що в Україні донедавна дескриптивно існувала модель, яка за своїми характеристиками здебільшого тяжіла до моделі представництва інтересів двох суб'єктів-носіїв інтересів, оскільки прокуратура була наділена можливістю представляти як інтерес держави, так і у випадках, що передбачені законом, інтерес окремих категорій громадян (що є перехідною моделлю). Водночас нова модель представницької функції прокуратури України формується здебільше із використанням методу експертних оцінок, які суттєво різняться, що в кінцевому рахунку призвело до конституційного формування в Україні моделі представництва

прокуратурою інтересу держави в суді, яка, на думку автора, є однобічною, та повинна бути переглянута. Це пов'язане з тим, що у чинному законодавстві України передбачено низку випадків, у яких прокурор наділений правом звертатися до суду в інтересах фізичних осіб (ст.ст. 42, 165, 170, 240 СК України, ч. 4 ст. 22 Закону України «Про психіатричну допомогу», ст. 67 Закону України «Про запобігання корупції»), що є проекцією публічного інтересу у цих категоріях справ.

Згідно з інституційним критерієм, можливим, на думку автора, є виділення таких основних моделей представницької функції прокуратури: моністична, дуалістична та плюралістична. Автором зазначається, що в Україні відбувається перехід від моністичної моделі до моделі дуалістичної з перспективами на плюралістичну, що, на думку автора, може призвести до вихолощення місця і ролі прокуратури в системі органів, що здійснюють правозахисні повноваження поза межами кримінальної юстиції.

Згідно з критерієм обсягу повноважень, якими наділений орган щодо представництва інтересів у суді можливим, на думку автора, є виділення таких основних моделей представницької функції прокуратури: модель повного представництва та модель усіченого представництва.

Автор відмічає, що та прескриптивна правова модель представництва прокуратурою інтересів в суді, яка буде обрана в Україні, має враховувати міжнародний досвід діяльності прокуратури поза сферою кримінальної юстиції та існуючі теоретичні моделі, а також бути обумовленою національними інтересами та забезпечувати максимальний захист публічного інтересу.

У підрозділі 3.2 «Конституційно-правове закріплення моделей діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції (компаративістський аспект)» автором з використанням порівняльного методу здійснено дослідження досвіду зарубіжних країн щодо реалізації прокуратурою представницької функції. Автором встановлено, що в європейській правовій практиці органи прокуратури традиційно розглядаються як органи державної влади, які від імені суспільства і в його інтересах забезпечують застосування права там, де порушення закону має наслідком кримінальну санкцію. Проте протягом останніх років міжнародна спільнота поступово дійшла визнання важливості ролі прокуратури і поза сферою кримінальної юстиції. Серед держав-учасниць Ради Європи можна виділити дві основні групи: держави, у яких прокуратура не має повноважень за межами кримінальної юстиції (Естонія, Фінляндія, Грузія, Ісландія, Норвегія, Швеція, Швейцарія, Мальта та судові системи Великобританії) і держави, у яких прокуратура має деякі повноваження у цій сфері.

За результатами проведення компаративного дослідження конституційної регламентації повноважень прокуратури поза межами кримінальної юстиції в тих країнах, які наділили прокуратуру повноваженнями у цій сфері, автором встановлено, що за вказаним критерієм можна класифікувати ці держави на декілька груп: 1) держави, в Основних Законах яких чітко не окреслено статус прокуратури як конституційного інституту або взагалі відсутня правова регламентація статусу прокуратури, а отже, і її повноваження поза сферою кримінальної юстиції (Польща, Латвійська Республіка, Князівство Монако, Королівство Нідерландів, Австрійська Республіка, Данія, Федеративна Республіка Німеччина, Велике герцогство

Люксембург, Князівство Ліхтенштейн, Республіка Сан-Марино); 2) держави, Основні Закони яких містять правову регламентацію статусу прокуратури як конституційного інституту або посадових осіб цього органу, однак не мають жорсткого конституційного закріплення переліку основних напрямів діяльності та повноважень цього органу поза межами кримінальної юстиції, а визначають переважно його завдання. Особливістю такої правової регламентації є те, що конституційні положення про прокуратуру містять у собі переважно бланкетну відсилку до спеціального закону (Турецька Республіка, Російська Федерація), або закріплюють деякі основні підходи до визначення структури та статусу посадових осіб органів прокуратури (Французька Республіка, Бельгія, Республіка Кіпр, Греція, Ірландія), або містять вказівку про наділення прокуратури низкою повноважень у сфері кримінального права, а також закріплюють можливість виконувати й інші повноваження, покладені на них відповідним спеціальним законом (Італійська Республіка, Угорщина, Албанія, Республіка Словенія, Словацька Республіка, Чеська Республіка та інші); 3) держави, в Основних Законах яких у повному обсязі, як і в Конституції України, визначено функції прокуратури, серед яких й основні напрями діяльності поза межами кримінальної юстиції (Республіка Болгарія, Республіки Вірменія та інші).

За результатами правового аналізу конституційних норм, що регламентують правовий статус прокуратури поза межами кримінальної юстиції, автор зауважує на тому, що немає єдиної моделі або стандартів у цій сфері. Водночас проведений правовий аналіз свідчить про відсутність жорсткого визначення основних напрямів діяльності прокуратури, зокрема й поза межами кримінальної юстиції, з наданням законодавцю права їх гнучкого визначення у спеціальних законах.

У підрозділі 3.3 *«Законодавче закріплення моделей діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції на прикладі країн Європейського Союзу»* автором, враховуючи євроінтеграційні прагнення України, досліджено регламентацію організації та діяльності прокуратури поза сферою кримінальної юстиції відповідно до спеціального законодавства країн Європейського Союзу та визначено законодавчі тенденції, які формують її моделі.

Компаративне дослідження законодавчої регламентації повноважень прокуратури поза межами кримінальної юстиції, в тому числі і щодо реалізації представницької функції за законами деяких держав Європейського Союзу, які наділили прокуратуру повноваженнями у цій сфері, дозволило автору виокремити особливості такої правової регламентації, серед яких такі: 1) вказана регламентація характеризується відсутністю правової одноманітності з переважаючою тенденцією до уникнення чіткого визначення повноважень прокуратури поза сферою кримінальної юстиції щодо представництва інтересів в суді у спеціальних законах про прокуратуру (у разі їх наявності в законодавчому просторі відповідної держави) та визначення цих повноважень у відповідних процесуальних законах. На думку автора, така правова регламентація дозволяє уникати колізій між процесуальними нормами, які регулюють відносини щодо реалізації прокуратурою представницької функції, та відповідає Рекомендації CM/Rec (2012)11 стосовно того, що обов'язки і повноваження публічних обвинувачів поза системою кримінальної юстиції повинні в усіх випадках встановлюватись законом і чітко визначатись задля уникнення

багатозначності; 2) повноваження прокуратури щодо представництва інтересів в суді переважно зводяться до так званого державного (публічного) представництва, водночас за законодавством ряду означених країн прокуратурі надано повноваження щодо захисту прав людини та громадянина, як правило уразливих категорій.

Автор зазначає, що на сьогодні не можна однозначно стверджувати про наявність у європейських країнах певних уніфікованих та ustalених стандартів як у сфері діяльності прокуратури в цілому, так і в частині її повноважень поза сферою кримінальної юстиції, причиною чого є різні історичні, ментальні та культурні традиції, а також бажання зберегти власну національно-правову ідентичність у цій сфері.

У підрозділі 3.4 «Законодавче закріплення моделей діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції на прикладі країн пострадянського простору» автор зазначає на актуальності дослідження правової регламентації повноважень прокуратури поза сферою кримінальної юстиції, пов'язаних із реалізацією представницької функції, а також правового визначення підстав і умов такого представництва за законами держав пострадянської правової системи, з огляду на подібність структур органів державної влади, законодавства, економіки, а основне – менталітету, що тривалий час формувався у межах однієї держави.

За результатами правового аналізу законодавчої регламентації повноважень прокуратури поза сферою кримінальної юстиції, пов'язаних із реалізацією прокуратурою представницької функції, а також правового визначення підстав і умов такого представництва за законами держав пострадянської правової системи автор виокремлює такі їх особливості: 1) в правовій системі переважної більшості досліджених країн існує окремий законодавчий акт, присвячений регламентації діяльності прокуратури, зокрема й поза сферою кримінальної юстиції; 2) законодавча регламентація повноважень прокуратури поза сферою кримінальної юстиції, пов'язаних із реалізацією прокуратурою представницької функції у вказаних країнах, характеризується відсутністю правового одноманіття з переважною тенденцією до уникнення чіткого визначення повноважень прокуратури в цій сфері; 3) прокуратура наділяється широким обсягом наглядових повноважень та повноважень з представництва інтересів не лише держави й суспільства, а й громадянина.

У підрозділі 3.5 «Уніфікація моделей діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції на рівні формування загальних рамкових підходів (європейських стандартів)» автором виокремлено та проведено правовий аналіз так званих «загальних рамкових підходів» (common frame of reference), які інколи йменуються «європейськими стандартами діяльності прокуратури», особливо в частині їх застосування поза сферою кримінальної юстиції, як одного з найбільш дискусійних, з метою вироблення пропозицій для вдосконалення національного законодавства в цій сфері.

Автором встановлено, що сутність вказаних підходів, зводиться, зокрема, до таких положень: 1) визнання суверенного права держави визначати свої інституційні та правові процедури реалізації її функцій із захисту прав людини і державних інтересів, з дотриманням принципу верховенства права та її міжнародних зобов'язань; 2) наголошення на тому, що завданням усіх держав Європи є розвиток і зміцнення правозахисного потенціалу усіх своїх органів, включаючи прокуратуру;

3) визнання одним із елементів правозахисного потенціалу діяльності органів прокуратури їх повноважень поза сферою кримінальної юстиції, до яких висувається низка вимог, основні з яких полягають у тому, що вони повинні здійснюватися з метою захисту прав і свобод окремих осіб, інтересів суспільства й держави; 4) визначення місії публічних обвинувачів у разі, якщо вони наділені повноваженнями поза системою кримінальної юстиції, яка полягає в тому, щоб представляти загальні або публічні інтереси, захищати права людини й основоположні свободи, забезпечувати верховенство права; 5) визнання необхідності встановлення законом і чіткого визначення обов'язків та повноважень публічних обвинувачів поза системою кримінальної юстиції задля уникнення багатозначності.

У підрозділі 3.6 «Критичний аналіз законодавчого закріплення вітчизняної моделі діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції (*de lege lata vs. de lege ferenda*)» автором здійснено спробу критичного аналізу законодавчого закріплення вітчизняної моделі представницької діяльності прокуратури, яка полягає у висвітленні методологічних проблем та проблем законодавчої техніки, що містяться у вказаному законодавстві, із наданням власного бачення і пропозицій щодо його вдосконалення.

Автор зазначає, що проведений критичний правовий аналіз законодавчого закріплення моделі діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції надає можливість дійти висновку про те, що, будучи надзвичайно важливими для розуміння сутності, рекомендації європейських інституцій щодо реформування прокуратури України повинні використовуватись законодавцем не шляхом буквального викладення їх у законодавчих нормах, а шляхом їх ґрунтовної наукової юридичної оцінки у напрямі узгодження з нормами Конституції та законів України, методологічних засад та вимог законотворчої техніки.

Розділі 4 «Сучасна парадигма організації діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції» складається із шести підрозділів, які вміщують у собі розгляд проблем, пов'язаних із формуванням нової парадигми здійснення управління та організації діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції, що відображено у новій категорії «прокурорський менеджмент», а також висвітлення елементів та принципів організації такої діяльності, її тектологічних, акмеологічних та праксеологічних засад.

У підрозділі 4.1 «Загальні положення про «прокурорський менеджмент»» автором зазначається про те, що в умовах реформування прокуратури України актуального значення набувають не лише питання її діяльності щодо реалізації конституційно визначених функцій, зокрема і представницької функції, а й питання організації такої діяльності, пошуку сучасних парадигм та формування нових підходів у цьому напрямі.

Автор висвітлює доктринальні погляди щодо розуміння терміно-поняття «організація роботи прокуратури» та зазначає, що в сучасних умовах організацію діяльності прокуратури, у тому числі – і щодо реалізації функції, яка розглядається, необхідно вивчати крізь призму наукових знань про загальну організацію діяльності людини, розглядаючи її як складову поняття, яке автор пропонує визначати «прокурорський менеджмент», та застосовуючи при цьому нові методологічні підходи до її дослідження: акмеологічний, тектологічний та праксеологічний.

Виходячи із наукових розробок поняття «державного менеджменту» як парадигми, яка по-новому розглядає підхід до виконання державних функцій, а також визначає сучасний характер публічного управління, та є системою актуальних підходів до діяльності з управління державою, а не лише процедурами та технологіями, що були успішними та ефективними у бізнесі, автор визнає цілком можливим застосування цього терміну і у контексті прокурорського менеджменту.

Автор зауважує, що застосування поняття менеджменту у такому розумінні цілком узгоджується з науковими розробками у сфері теорії управління та організації діяльності органів прокуратури, з урахуванням чого пропонує визначати прокурорський менеджмент як діяльність щодо управління органами прокуратури, спрямовану на забезпечення їх ефективної роботи в процесі реалізації наданих прокуратурі функцій з метою досягнення цілей та завдань, визначених Конституцією України, Законом України «Про прокуратуру» та іншими нормативно-правовими актами.

У підрозділі 4.2 «Поняття та елементи організації діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції» автором висвітлено складові елементи прокурорського менеджменту з реалізації представницької функції. Розглянувши суб'єктно-об'єктний склад прокурорського менеджменту, автор пропонує керівництво органів прокуратури розглядати в розумінні суб'єктів прокурорського менеджменту, себто осіб, які здійснюють управління в органах прокуратури. Під системою менеджменту органів прокуратури автор пропонує розуміти керівництво усіх рівнів органів прокуратури, тобто посадових осіб, які в межах своєї компетенції здійснюють діяльність по управлінню відповідною прокуратурою або її структурним підрозділом. За результатами розгляду наукової дискусії стосовно співвідношення понять «управління в органах прокуратури» та «організація діяльності в прокуратурі» автор зазначає про недоцільність їхнього ототожнення або розгляду їх як елементів один одного з огляду на різний зміст цих терміно-понять. На думку автора, управлінський вплив на прокуратуру здійснюється через комплекс (систему) взаємопов'язаних заходів і дій, що визначається як організація роботи, метою якого є вирішення завдань, покладених на органи прокуратури Конституцією України, Законом України «Про прокуратуру» та іншими нормативними актами. Таким чином, організацію роботи слід розглядати як засіб здійснення управлінської діяльності (управлінського впливу) на систему органів прокуратури.

З урахуванням вищевикладеного автором пропонується під терміно-поняттям «організація діяльності прокуратури з реалізації представницької функції» розуміти систему раціональних та результативних методів, прийомів, способів, заходів і дій, із застосуванням яких здійснюється управління діяльністю органів прокуратури з метою ефективного забезпечення реалізації ними представницької функції.

Висвітливши доктринальні бачення складових елементів організації діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції, автор зазначає, що в сучасних умовах реформування органів прокуратури дослідження елементів організації представницької діяльності прокурора потребує переосмислення та застосування нових методологічних підходів до вивчення їх сутності та змісту, а також вироблення нових категорій з метою введення їх у прокурорську практику. Перспективним, на думку автора, вбачається виділення в цій системі загальних

елементів (акмеологічних, тектологічних та праксеологічних), а також спеціальних елементів, що характерні для системи організації діяльності прокуратури з реалізації кожної конкретної функції.

У підрозділі 4.3 «Принципи організації діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції» за результатами висвітлення доктринальних поглядів та аналізу чинного законодавства автор виокремлює дві групи принципів організації діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції: загальні та спеціальні.

До першої групи автор відносить принципи, які скеровують як організацію, так і діяльність прокуратури на цьому напрямі та є неподільними: верховенства права та визнання людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканності і безпеки найвищою соціальною цінністю; законності, справедливості, неупередженості та об'єктивності; політичної нейтральності прокуратури; прозорості діяльності прокуратури.

До спеціальних автор відносить принципи, згідно з якими здійснюється організація роботи на досліджуваному напрямі: територіальності; незалежності прокурорів; неухильного дотримання вимог професійної етики та поведінки, єдності; делегування управлінських повноважень, колегіальності та єдиноначальності. Автор зазначає, що цей перелік є відкритим та може бути розширений і поглиблений з огляду на подальший розвиток юридичної науки.

У підрозділі 4.4 «Тектологічні засади організації діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції» екстраполюючи основні положення тектології як науки, ключовими категоріями якої виступають поняття системності та ідея про структурну стабільність системи та її умов, на систему знань про організацію діяльності прокуратури, автор зазначає, що в основу організації діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції мають насамперед бути покладені фундаментальні наукові розробки щодо її тектологічних засад. Зокрема, це стосується вчення про загальну систему органів прокуратури, її зовнішню єдність та внутрішню диференціацію, множинність елементів цієї системи, а також засоби, що роблять зазначену систему цілісною, забезпечують її структурність, ієрархічність, відносну самостійність, визначають її ефективність, а також стійкість (піддатливість) до зовнішніх та внутрішніх впливів.

Автор зазначає, що з точки зору тектології прокуратура України становить нормативно упорядковану систему, з визначеними принципами її формування, серед яких принципи єдності та територіальності, а також визначеними гарантіями, що забезпечують її цілісність, структурність, ієрархічність та відносну самостійність.

Водночас підкреслюється передчасність сучасного територіального поділу прокуратур у вигляді так званих прокурорських округів, які не відповідають існуючому адміністративно-територіальному устрою України, до завершення судової реформи та формування нового судоустрою, оскільки це впливає на ефективність реалізації прокуратурою представницької функції.

При характеристиці такого елементу тектологічних засад діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції як визначення стійкості (піддатливості) до зовнішніх і внутрішніх впливів автор серед основних зовнішніх факторів впливу на цілісність структури виділяє надмірну та непродуману законодавчу активність у цій сфері. Серед елементів, які можуть вплинути на

стійкість системи органів прокуратури із середини, виокремлюються проблеми комунікації та співпраці в середині системи, що виникатимуть на тих ділянках роботи, де немає чітко прописаних компетенцій і зон відповідальності.

У підрозділі 4.5 «Акмеологічні засади організації діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції» автором стверджується, що основним критерієм для визнання організації діяльності прокуратури, в тому числі й щодо реалізації представницької функції, як належної, має слугувати її ефективність, що в переважній мірі залежить від професійності працівників, які здійснюють діяльність з реалізації цієї функції. Зазначається про потребу здійснення дослідження питань організації такої діяльності із застосуванням акмеологічного підходу, у розумінні вимог до суб'єктного складу, що повинен забезпечувати таку діяльність.

Автором підкреслюється, що однією із найважливіших акмеологічних засад організації діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції є професійна компетентність прокурорів, які здійснюють вказану діяльність. З огляду на постійні зміни законодавства та мінливу судову практику в цивільному, господарському й адміністративному судочинстві автор вказує на важливість постійного підвищення рівня професійної компетентності працівників, які здійснюють реалізацію цієї функції, що є найважливішим елементом кадрової політики органів прокуратури.

В роботі підтримуються доктринальні бачення про те, що якісне й ефективне підвищення професійної компетентності повинно відповідати сучасним європейським стандартам, державним і суспільним потребам, формувати здатність до постійного удосконалення, враховувати індивідуальні можливості кожного прокурора, відповідати визначеним основоположним принципам.

Автор пропонує віднести підвищення професійної компетентності прокурорів, в частині реалізації представницької функції, до елементів організації діяльності прокуратури на цьому напрямі, на протипагу доктринальному баченню, згідно з яким надання методичної допомоги здійснюється лише підпорядкованим прокурорам з питань представництва. Автор вважає такий підхід невиправдано вузьким, адже він не має характеру системності, універсальності, повноти та суб'єктної всеосяжності, оскільки охоплює лише підпорядкованих прокурорів та не напрацьовує загальних підходів до підвищення рівня професійної компетентності.

З огляду на зближення прокуратури та судової гілки влади, що віднаходить своє відображення у змінах до Конституції України, автор пропонує максимально уніфікувати кваліфікаційні вимоги до представників цих двох найбільш важливих юридичних професій, що могло б бути відображено у єдиних законодавчих вимогах до кандидатів, які претендують на посади в органах прокуратури та суду, а в подальшому і єдиних (чи максимально наближених) програмах і заходах спеціальної підготовки (initial training) та підвищення кваліфікації (continuous training).

Наступною важливою акмеологічною засадою організації діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції автор виокремлює його комунікативну компетентність, рівень якої повинен мати дві основні складові: 1) вміння отримати й оцінити інформацію, визначити її роль і значення для справи («судову якість»), тобто, чи може бути вона сприйнята судом як доказ, факт або аргумент тощо; 2) вміння використати її у необхідний момент судового процесу,

обрати найдоцільнішу форму передачі цієї інформації, спрогнозувати наслідки її впливу на усіх учасників судового процесу.

Автор зазначає, що факторами, які впливають на ефективність організації діяльності щодо реалізації представницької функції, можуть бути мотивація діяльності, тимблдинг, поєднання в особі керівника прокуратури професійно значущих управлінських та лідерських властивостей (лідерство), існування корпоративної культури прокурорів тощо.

У підрозділі 4.6 «Праксеологічні засади організації діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції» автор вказує на те, що праксеологічні засади організації діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції створюють її динамічну складову у загальній системі прокурорського менеджменту, забезпечують якість та ефективність цієї діяльності.

Із застосуванням праксеологічного підходу автором досліджено такі елементи організації діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції: планування роботи, інформаційно-аналітична робота; розподіл обов'язків; контроль виконання; оцінка ефективності діяльності та її облік.

В роботі зазначається, що, в сучасних умовах оцінка ефективності діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції має бути комплексною з урахуванням низки методів, що успішно застосовуються у менеджменті, зокрема, соціально-орієнтовного, експертного, прагматичного.

ВИСНОВКИ

У висновках дисертації узагальнено нові науково обґрунтовані результати проведеного дослідження, яке розв'язує конкретну науково-прикладну проблему, що має істотне значення для діяльності органів прокуратури, а саме: науково опрацьовано теоретико-методологічні та організаційно-правові засади реалізації прокуратурою України представницької функції та сформульовано на цій основі комплекс пропозицій, спрямованих на удосконалення діяльності органів прокуратури у цій сфері. Основні наукові здобутки дисертанта, крім висвітлених вище, відображено, зокрема, у таких положеннях.

1. Діяльність прокуратури щодо реалізації представницької функції на сьогодні є єдиним конституційно визнаним різновидом активності прокуратури поза сферою кримінальної юстиції. При цьому під вказаним терміно-поняттям необхідно розуміти нормативно впорядкований у джерелах права, системно-структурований різновид юридичної діяльності прокуратури, спрямований на захист визначених інтересів, виконання покладеної представницької функції шляхом здійснення на законних підставах і відповідно до визначених принципів виключно уповноваженими суб'єктами юридично значимої поведінки закріпленими засобами, в межах встановленої компетенції та у відповідній процедурно-процесуальній формі з метою прийняття юридично значимого рішення у найбільш раціональний та ефективний спосіб з максимальним дотриманням вимог відкритості та гласності.

Діяльність прокуратури щодо реалізації представницької функції здійснюється у межах відповідної конституційної функції прокуратури. Під терміно-поняттям «функція прокуратури» доцільно розуміти обумовлені історичним і політично-

соціальним рівнями розвитку людства напрями впливу прокуратури як окремої визначеної соціально значимої інституції на суспільно-правову систему в цілому, свідомість, волю та поведінку учасників цієї системи, зокрема людини, групи людей, суспільства, держави, що носять стійкий та стабільний характер і віднаходять свою реалізацію у юридичній діяльності прокуратури через застосування публічно-правових методів впливу, в результаті чого можуть бути закріплені у відповідних нормативно-правових актах.

2. Під час проведення дослідження уперше було використано комплексний інституційно-функціональний підхід в періодизації розвитку представницької функції. Відповідно до нього генеза функції повинна залежати не від зміни органів прокуратури, а саме від того, яке функціональне навантаження на них покладено. Згідно із наведеним підходом увесь історичний розвиток представницької функції прокуратури умовно можна звести до таких періодів: а) період юридичної невизначеності функції, тобто період, коли існували тільки окремі аспекти діяльності прокуратури, що побічно та частково впливали на здійснення нею визначеного напрямку впливу (до 1996 року); б) період юридичного становлення функції, тобто період, коли функція фактично була закріплена на рівні Конституції України та відтворена у спеціальному законодавстві (1996–2001); в) період розвитку функції, тобто сучасний період, коли ведеться пошук оптимальної моделі реалізації прокуратурою представницької функції. У межах останнього періоду можна виокремити щонайменше три основні етапи: етап широкого представництва інтересів громадянина та держави (2001–2012); етап усіченого представництва інтересів громадянина та держави (2012–2016); етап усіченого представництва інтересів держави (з 2016).

Інститут прокурорського представництва зазнав бурхливого розвитку, в результаті чого було сформовано самостійний міжгалузевий правовий інститут, норми якого (матеріальні та процесуальні) регулюють однорідні суспільні відносини щодо реалізації прокуратурою України представницької функції.

3. Правова природа прокурорського представництва може бути розкрита тільки з точки зору комплексного розуміння, основою якого є реалізація однойменної конституційної функції прокуратури. При цьому для забезпечення єдиного, одноманітного та всеохоплюючого підходу до визначення правової природи прокурорського представництва необхідно звернути увагу на його аспекти, зокрема: а) об'єктивно-правовий (статичний); б) змістовно-функціональний; в) діяльнісний (динамічний).

Суб'єктом прокурорського представництва є прокуратура, яка реалізує свій правовий статус через діяльність прокурорів на відповідному напрямі. У свою чергу, під терміно-поняттям «правовий статус прокуратури» слід розуміти правове становище (положення) органів та установ прокуратури, наділених сукупністю повноважень у межах компетенції для реалізації своїх функцій як напрямів впливу прокуратури на суспільно-правову систему, що віднаходять свою реалізацію у юридичній діяльності прокуратури, з метою досягнення завдань, які закріплені у законодавстві та визначають роль і місце цих органів та установ у суспільстві й державі.

В свою чергу правовий статус прокурора щодо реалізації представницької функції характеризується сукупністю таких ознак: 1) прокурорське представництво

є самостійним міжгалузевим правовим інститутом; 2) заінтересованість прокурора у справі має державницький характер, бо зумовлена здійсненням прокурором своїх повноважень спрямованих на реалізацію представницької функції прокуратури України як державного органу; 3) прокурорське представництво здійснюється на субсидіарній основі, тобто є можливим лише у разі невиконання або неналежного виконання по суті законними представниками своїх обов'язків щодо захисту прав, свобод та інтересів відповідних осіб, інтересів держави; 4) прокурор може реалізувати покладену на нього представницьку функцію виключно після підтвердження судом підстав для представництва; 5) прокурор реалізує представницьку функцію від свого імені, користується процесуальними повноваженнями відповідної сторони в процесі, набуваючи особливого процесуального статусу (модусу) «квасісторони» процесу.

Об'єктом реалізації представницької функції прокуратури є публічний інтерес, себто така, що об'єктивно існує, закріплена в нормах права й усвідомлена потреба, задоволення якої визнане державою корисним для всіх членів суспільства, а значить таким, що має публічний (загальний, суспільний, груповий тощо) характер. При цьому публічний інтерес може обмежувати приватний інтерес окремих осіб на підставі, в порядку й у спосіб, що визначені законом, та у разі, що таке обмеження допустиме і необхідне у демократичному суспільстві. Зазначене обмеження віднаходить свою реалізацію у вмотивованій юридичній діяльності, в результаті чого виникають, змінюються, припиняються, призупиняються, поновлюються відповідні правові відносини. Публічний інтерес задля своєї визначеності повинен мати відповідну правову формулу.

Підставою для реалізації прокуратурою представницької функції є закріплення такої діяльності у нормах законодавства (нормативно-правова підстава) та наявність фактів незаконного (протиправного) впливу (чи загрози такого впливу) на публічний інтерес, внаслідок якого він зазнає звуження чи знищення (ураження), або ж за яких звужується чи знищується правовий механізм його реалізації та/або захисту (фактична підстава).

Належними умовами реалізації прокуратурою представницької функції є: 1) умова суб'єктної належності; 2) умова дефекту механізму правового захисту відповідного публічного інтересу; 3) умова юрисдикційного санкціонування реалізації прокуратурою представницької функції; 4) умова надання прокурору особливого процесуального статусу (модусу) «квасісторони» процесу у разі підтвердження судом наявності в нього підстав для реалізації представницької функції.

Прокурорське представництво повинно здійснюватися у відповідних формах реалізації, тобто зовнішньо єдиних (галузевих) та внутрішньо структурованих послідовностей взаємопов'язаних процесуальних (процедурних) елементів (етапів, стадій, проваджень), що віднаходять своє відображення у відповідних способах.

Способами реалізації представницької функції прокуратури є передбачені законом дії прокуратури у межах відповідної форми, спрямовані на реалізацію вказаної функції.

4. Діяльність прокуратури поза межами кримінальної юстиції притаманна переважній більшості країн Європи. Водночас згідно із положеннями міжнародних документів визнається суверенним правом держави визначати свої інституційні та

правові процедури реалізації її функцій із захисту прав людини та державних інтересів, з дотриманням принципу верховенства права та її міжнародних зобов'язань. При цьому особливо чітко наголошується на тому, що завдання усіх держав Європи – розвиток і зміцнення правозахисного потенціалу усіх своїх органів, включаючи прокуратуру. Одним із елементів правозахисного потенціалу діяльності органів прокуратури є повноваження поза сферою кримінальної юстиції, до яких висувається низка вимог, зокрема, що вони повинні здійснюватися з метою захисту прав і свобод окремих осіб, інтересів суспільства й держави.

Дослідження зарубіжного досвіду законодавчої регламентації повноважень прокуратури поза межами кримінальної юстиції дало підстави дійти висновку про відсутність у європейських країнах певних уніфікованих та усталених стандартів як у сфері діяльності прокуратури в цілому, так і в частині її повноважень поза сферою кримінальної юстиції. Водночас вона характеризується відсутністю правової одноманітності з переважаючою тенденцією до уникнення чіткого визначення повноважень прокуратури поза сферою кримінальної юстиції щодо представництва інтересів в суді у спеціальних законах про прокуратуру (у разі їх наявності в законодавчому просторі відповідної держави) та визначення цих повноважень у відповідних процесуальних законах. Повноваження прокуратури щодо представництва інтересів в суді переважно зводяться до так званого державного або публічного представництва, водночас за законодавством низки країн прокуратурі надано повноваження щодо захисту прав людини та громадянина, як правило уразливих категорій.

5. Під час побудови національної моделі діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції необхідно враховувати міжнародний досвід діяльності прокуратури поза сферою кримінальної юстиції та існуючі теоретичні моделі. Так, комплексна система моделей діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції може містити в собі такі складові: 1) за критерієм характеру інтересу, що представляється: а) модель представництва інтересу одного суб'єкта-носія інтересу; б) модель представництва інтересу двох категорій суб'єктів-носіїв інтересу; в) модель представництва комплексного інтересу; 2) за інституційним критерієм: а) моністична модель; б) дуалістична модель; в) плюралістична модель; 3) за критерієм обсягу повноважень, якими наділений орган щодо реалізації представницької функції: а) модель повного представництва; б) модель усіченого представництва.

Представницька функція прокуратури України повинна розглядатись як конституційно регламентована діяльність прокуратури поза межами кримінальної юстиції, яка за своєю правовою природою є винятком із загального правила, за яким органи прокуратури традиційно розглядаються як органи державної влади, що від імені суспільства і в його інтересах забезпечують застосування права там, де порушення закону має наслідком кримінальну санкцію. Перелік виключних випадків прокурорського представництва не може бути встановленим заздалегідь, а повинен визначатися ситуативно, відповідно до потребуючих захисту публічних інтересів в конкретний історичний період.

6. Організація діяльності прокуратури поза межами кримінальної юстиції в частині реалізації прокуратурою представницької функції не можлива без нової

парадигми здійснення управління та організації, що відображено у категорії «прокурорський менеджмент», під яким слід розуміти діяльність з управління органами прокуратури, спрямовану на забезпечення її ефективної роботи в процесі реалізації наданих прокуратурі функцій з метою досягнення цілей та завдань, визначених Конституцією України, Законом України «Про прокуратуру» й іншими нормативно-правовими актами.

Організація діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції є засобом здійснення управлінської діяльності (управлінського впливу) на систему органів прокуратури, який включає у себе систему раціональних і результативних методів, прийомів, способів, заходів та дій, із застосуванням яких здійснюється управління діяльністю органів прокуратури з метою ефективного забезпечення реалізації ними функції представництва.

Принципи організації діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції поділяються на загальні й спеціальні. До загальних принципів належать: принципи верховенства права та визнання людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканності і безпеки найвищою соціальною цінністю; законності, справедливості, неупередженості та об'єктивності; політичної нейтральності прокуратури; прозорості діяльності прокуратури. До спеціальних принципів відносяться: принципи територіальності; незалежності прокурорів; неухильного дотримання вимог професійної етики та поведінки; єдності; делегування управлінських повноважень, колегіальності та єдиноначальності. Водночас такий перелік принципів є відкритий та може бути розширений і поглиблений з огляду на подальший розвиток юридичної науки.

7. Організація діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції повинна розглядатись із точки зору її тектологічних, акмеологічних і праксеологічних засад.

До тектологічних засад організації діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції доцільно віднести ті, які стосуються вчення про загальну систему органів прокуратури, її зовнішню єдність та внутрішню диференціацію, множинність елементів цієї системи, а також засоби, що роблять зазначену систему цілісною, забезпечують її структурність, ієрархічність, відносну самостійність, визначають її ефективність, а також стійкість (піддатливість) до зовнішніх і внутрішніх впливів.

Акмеологічні засади організації діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції охоплюють низку елементів, з-поміж яких слід виділити підвищення професійної компетентності прокурорів, побудову команди прокурорів тощо. При цьому факторами, що впливають на ефективність організації діяльності на напрямі представництва, можуть бути мотивація діяльності, поєднання в особі керівника прокуратури професійно значущих управлінських та лідерських властивостей (лідерство), існування корпоративної культури прокурорів тощо. Водночас це – основний, однак не вичерпний перелік акмеологічних засад, оскільки він може бути розширений з огляду на розвиток сучасних тенденцій у визначеній сфері. Так, аналіз європейської практики організації діяльності прокуратури, зокрема й поза сферою кримінальної юстиції, свідчить про те, що на сьогодні ґрунтовному науковому аналізу піддають новітні акмеологічні аспекти

прокурорського менеджменту, як-от: кар'єрний менеджмент прокурора, тайм-менеджмент (управління своїм часом), конфлікт-менеджмент, стрес-менеджмент, запобігання професійному вигоранню тощо.

Праксеологічні засади організації діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції створюють її динамічну складову у загальній системі прокурорського менеджменту, забезпечують якість та ефективність цієї діяльності. При цьому яскраво вираженими елементами вказаної складової організації діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції слід вважати: планування; інформаційно-аналітичну роботу; розподіл обов'язків; контроль виконання; оцінку ефективності діяльності та її облік.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія

1. Стефанчук М.М. Діяльність прокуратури щодо представництва інтересів громадянина або держави в суді: проблеми теорії та практики: монографія. Київ: Ін Юре, 2016. 500 с.

Рецензії: Козьяков І.М. Актуальне дослідження реалізації прокуратурою України представницької функції. *Право України*. 2017. № 4. С. 192-194; Дунас Т.О. Новий здобуток у доктрині діяльності прокуратури України щодо реалізації функції представництва інтересів. *Вісник прокуратури*. 2017. № 5. С. 79-80.

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Стефанчук М.М. Представництво прокурором інтересів держави в адміністративному суді (в розрізі завдань адміністративного судочинства). *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2013. № 2. С. 73-77.

2. Стефанчук М.М. До питання про нові виміри правової регламентації реалізації прокуратурою України функції представництва інтересів громадянина або держави в суді. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2013. № 6. С. 111-115.

3. Стефанчук М. Проблеми застосування нового законодавства щодо представництва прокурором інтересів громадянина або держави в суді. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2014. № 5. С. 19-26.

4. Стефанчук М.М. Новації законодавства щодо реалізації прокуратурою України функції представництва інтересів громадянина або держави в суді. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 5. С. 105-110.

5. Стефанчук М., Стефанчук Р. Проблеми юридичної методології та законодавчої техніки у новому Законі України «Про прокуратуру» (на прикладі законодавчого закріплення функції представництва інтересів громадянина або держави в суді). *Вісник прокуратури*. 2014. № 11. С. 20-32 (персональний внесок автора становить 80%).

6. Стефанчук М. Правова регламентація підстав представництва прокурором інтересів громадянина в суді за законодавством України. *Вісник прокуратури*. 2014. № 12. С. 31-46.

7. Стефанчук М.М. Повноваження прокурора у провадженні в справах про адміністративні правопорушення крізь призму правової регламентації функцій прокуратури України. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: збірник наукових статей*. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2014. Випуск 36. С. 63-76.

8. Стефанчук М. Історичні та правові передумови становлення функції прокуратури України з представництва інтересів громадянина або держави в суді. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2014. № 4. С. 165-178. URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/ua/pdf/4-2015/stefanchuk.pdf> (дата звернення: 28.12.2014).

9. Стефанчук М. Практична реалізація прокуратурою України функції представництва інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом. *Вісник прокуратури*. 2015. № 1. С. 22-36.

10. Стефанчук М. Втілення європейських стандартів діяльності прокуратури поза сферою кримінальної юстиції у національному законодавстві України. *Вісник прокуратури*. 2015. № 3. С. 12-25.

11. Стефанчук М. Законодавчі новели реалізації прокуратурою України функції представництва інтересів громадянина або держави в суді у світлі нового Закону України «Про прокуратуру». *Право України*. 2015. № 6. С. 109-118.

12. Стефанчук М.М. Правова природа представництва прокуратурою інтересів громадянина або держави в суді. *Університетські наукові записки*. 2015. № 2 (54). С. 240-249.

13. Стефанчук М.М. Концептуальні засади теорії функцій прокуратури. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2015. № 10 (168). С. 61-68.

14. Стефанчук М. Обґрунтування прокурором наявності підстав для здійснення представництва інтересів громадянина або держави в суді: актуальні питання правозастосування. *Вісник прокуратури*. 2015. № 10. С. 19-28.

15. Стефанчук М. У пошуках оптимальної моделі реалізації прокуратурою функції представництва інтересів громадянина або держави в суді. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2015. № 3. С. 85-99. URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/ua/pdf/7-2015/stefanchuk.pdf> (дата звернення: 29.09.2015).

16. Стефанчук М.М. Напрями вдосконалення процесуального статусу прокурора як суб'єкта реалізації функції представництва інтересів громадянина або держави в суді. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Право*. 2015. Випуск 34. Том 3. С. 115-121.

17. Стефанчук М.М. До поняття інтересу як об'єкта реалізації прокуратурою функції представництва. *Університетські наукові записки*. 2016. № 1 (57). С. 213-223.

18. Стефанчук М.М. Форми та способи реалізації прокуратурою представницької функції в суді. *Право.ua*. 2016. № 2. С. 48-55.

19. Стефанчук М.М. Підстава та умови реалізації прокуратурою представницької функції в суді. *Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова. Правознавство*. 2016. Том 21. Випуск 1 (28). С. 69-78.

20. Стефанчук М. Прокурорський менеджмент в аспекті реалізації функції представництва. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 1. С. 102-110. URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/ua/pdf/9-2016/stefanchuk.pdf> (дата звернення: 25.03.2016).

21. Стефанчук М.М. Поняття та складові елементи організації діяльності прокуратури з представництва інтересів громадянина або держави в суді. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Право*. 2016. Випуск 38. Том 2. С. 82-86.

22. Стефанчук М.М. Принципи організації діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції в суді. *Юридична наука*. 2016. № 9 (63). С. 99-111.

23. Стефанчук М. Діяльність прокуратури щодо реалізації представницької функції в суді як різновид юридичної діяльності. *Право України*. 2016. № 9. С. 138-148.

24. Стефанчук М. Об'єкт реалізації прокуратурою України функції представництва: питання визначеності. *Право України*. 2016. № 10. С. 186-194.

25. Стефанчук М.М. Повноваження прокурора в адміністративно-деліктному провадженні: пошук функціональної приналежності. *Адміністративне право і процес*. 2016. № 3 (17). С. 88-94.

26. Стефанчук М. Публічний інтерес як об'єкт реалізації прокуратурою України функції представництва. *Право України*. 2016. № 11. С. 236-244.

27. Стефанчук М. Категорія «виключні випадки» в контексті реалізації прокуратурою України функції представництва. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2016. № 4. С. 36-42.

28. Стефанчук М. Акмеологічні засади організації діяльності прокуратури щодо реалізації функції представництва інтересів. *Право України*. 2016. № 12. С. 140-150.

29. Стефанчук М. Праксеологічні засади організації діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції. *Право України*. 2017. № 5. С. 148-160.

30. Стефанчук М.М. Правова визначеність об'єкта прокурорського представництва: практичний аспект. *Університетські наукові записки*. 2017. № 63. С. 324-335.

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав

1. Стефанчук М. Конституционное закрепление полномочий прокуратуры вне сферы уголовной юстиции: опыт зарубежных стран. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. № 2/1(12) 2015. С. 25-29.

2. Стефанчук М. «Правовой статус прокуратуры» vs «правовой статус прокурора»: соотношение понятий в контексте реализации функции представительства интересов гражданина или государства в суде. *Legea și viața*. 2015. № 9/2 (285). С. 86-89.

3. Стефанчук М.Н. Полномочия прокуратуры вне сферы уголовной юстиции, связанные с представительством интересов гражданина или государства в суде, по законам государств постсоветской правовой системы. *Право.by*. 2015. № 3. С. 106-113.
4. Stefantschuk M. Die rechtliche Ausgestaltung der Beteiligung der Staatsanwaltschaft im Zivilverfahren im Lichte der verfassungsrechtlichen Funktion der ukrainischen Staatsanwaltschaft. *ReOS*. 2015. № 2. С. 122-134.
5. Стефанчук М. Европейские стандарты деятельности прокуратуры вне сферы уголовной юстиции. *Научные труды «Эділет»*. 2015. № 2. С. 101-106.
6. Стефанчук М.Н. К вопросу о создании новой модели представительской функции прокуратуры Украины. *Qanun*. 2015. № 8 (250). С. 51-57.
7. Стефанчук М.Н. Полномочия прокуратуры вне сферы уголовной юстиции, связанные с представительством интересов гражданина или государства в суде, по законам некоторых государств Европейского Союза (Avrupa Birliğine Üye Bazı Ülkelerde Ceza Hukuku Dışında Devlet ve Vatandaşların Menfaatlerinin Korunması ve Temsili Açısından Savcılık Makamının Yetkileri). *Law & Justice Review*. Year: 6. Issue: 11, December 2015. P. 33-47.
8. Стефанчук М.М. Тектологічні засади організації діяльності прокуратури щодо реалізації нею представницької функції. *Eurasian Academic Research Journal*. 2016. № 4 (04). С. 44-50.

Тези доповідей на конференціях

1. Стефанчук М.М. До питання про представництво прокурором інтересів громадянина або держави в цивільному процесі. *Цивільне законодавство: система, міжгалузеві зв'язки, шляхи вдосконалення*: матеріали Міжнародного цивілістичного форуму, м. Київ, 25-26 квітня 2013 р. Київ: ТОВ «Білоцерківдрук», 2014. С. 210-211.
2. Стефанчук М.Н. К вопросу об участии прокурора в административных юрисдикционных производствах: опыт Украины. *Актуальные проблемы современного развития гражданского, арбитражного и административного судопроизводства*: сборник статей по материалам Международной научно-практической конференции, 18 октября 2013 г. Часть II. Под общ. ред. В.П. Очередыко, Л.В. Войтович, В.И. Кайнова. СПб.: ИД «Петрополис», 2013. С. 149-153.
3. Стефанчук М.М. Деякі питання представництва прокурором інтересів у цивільному процесі. *Четверті юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є.В. Васьковського*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 16 травня 2014 р. Упоряд. і відповід. ред. І.С. Канзафарова, Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова. Одеса: Астропринт, 2014. С. 178-182.
4. Стефанчук М.М. Деякі питання реалізації прокуратурою України функції представництва інтересів громадянина або держави в суді в адміністративному судочинстві. *Правове регулювання суспільних відносин в умовах демократизації української держави*: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 3-4 жовтня 2014 р. За заг. ред. Т. О. Коломоєць. Запоріжжя: ЗНУ, 2014. С. 270-273.

5. Стефанчук М.М. Представництво прокурором інтересів громадянина в суді: до постановки проблеми. *L'udské a občianské práva a slobody: mechanizmus ich implementácie a ochrany v rôznych odvetviach práva: zbornik príspevkov z Medzinárodnej vedeckej konferencie*, Bratislava, 19-20 Septembra, 2014. Bratislava: Paneurópska vysoká škola, 2014. С. 241-244.

6. Стефанчук М.Н. Новые полномочия суда при реализации прокуратурой функции представительства интересов гражданина или государства в суде: опыт Украины. *Полномочия суда в гражданском, арбитражном и административном судопроизводствах: сборник статей по материалам Всероссийского научно-практического круглого стола, 7 ноября 2014 г.* Сост.: В.П. Очередыко, Л.В. Войтович, В.И. Кайнов. СПб: ИД «Петрополис», 2014. С. 249-255.

7. Стефанчук М.Н. Правовая регламентация оснований представительства прокурором интересов граждан в суде: опыт Украины. *Гражданское общество. Право. Суд: материалы VI Международной научно-практической конференции*, Нижний Новгород, 30 сентября 2014 г. Под ред. проф. Л.А. Чеговадзе, АНО «НОЦ «ЦЕЗИУС». Нижний Новгород: АНО «НОЦ «ЦЕЗИУС», 2014. С. 100-104.

8. Стефанчук М. До питання визначеності інтересу держави як об'єкта представництва прокурором у суді. *Правова політика в Україні: питання теорії та практики: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції*, м. Київ, 24 жовтня 2014 р. Київ: Національна академія прокуратури України, 2014. Т. 2. С. 349-352.

9. Стефанчук М.М. Представництво прокурором інтересів держави в адміністративному суді: проблемні питання та виклики часу. *Актуальні проблеми юридичної науки: збірник тез Міжнародної наукової конференції «Тринадцяті осінні юридичні читання»*, м. Хмельницький, 14-15 листопада 2014 р.: у 3-х ч. Частина перша. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2014. С. 161-163.

10. Stefanchuk M. The legal regulation of prosecutor's office activities outside the criminal justice system according to the law of Ukraine and Poland. *Duch praw w krajach Europy Środkowo-Wschodniej: prace Naukowe Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego*. Pod redakcją Mateusza Kępy, Macieja Marszała. Wrocław, 2016. С. 85-90.

11. Стефанчук М.М. Новели правової регламентації участі прокурора у виконавчому провадженні. *П'ять юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є.В. Васьковського: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, м. Одеса, 22 травня 2015 р. Відп. ред. І.С. Канзафарова, Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова. Одеса: Астропринт, 2015. С. 219-223.

12. Стефанчук М.М. До питання інституційної та функціональної періодизації розвитку функції представництва прокуратурою інтересів громадянина або держави у суді. *Права людини та основоположні свободи: історія та перспективи розвитку (до 800-річчя Великої хартії вольностей): матеріали XXXIII Міжнародної історико-правової конференції*, с. Коблеве, 17-20 вересня 2015 р. Ред. колегія: І.Б. Усенко (голова), Є.В. Ромінський (відп. секр.), А.Ю. Іванова, В.Є. Кириченко,

Н.М. Крестовська, О.О. Малишев, І.В. Музика, О.Н. Ярмиш. Херсон: ФОП Грінь Д.С., 2015. С. 376-381.

13. Стефанчук М.Н. Актуальные вопросы доказывания прокурором наличия оснований для осуществления представительства интересов гражданина или государства в суде: опыт Украины. *Проблемы реализации норм, регулирующих доказывание и доказательства в гражданском, арбитражном и административном судопроизводстве*: сборник статей по материалам Международной научно-практической конференции, г. Санкт-Петербург, 16 октября 2015 г. Под. ред. Л.В. Войтович, В.И. Кайнова, ФГБОУВО «Российский государственный университет правосудия». СПб: ИД «Петрополис», 2016. С. 316-322.

14. Стефанчук М.М. Представництво прокурором інтересів громадянина або держави в суді: форми чи способи? *Шості юридичні диспути з актуальних проблем приватного права, присвячені пам'яті Є.В. Васьковського: (до 150-річчя від дня його народження)*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 20-21 травня 2016 р. Упоряд. і відповід. ред. І.С. Канзафарова, Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова. Одеса: Астропринт, 2016. С. 132-135.

15. Стефанчук М.М. Правова визначеність як засадниче положення реалізації прокуратурою функції представництва інтересів громадянина або держави в суді. *Прокуратура України в умовах європейської інтеграції*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 19 травня 2016 р. Київ: Національна академія прокуратури України, 2016. С. 265-267.

16. Стефанчук М.М. Право власності Українського народу як складова публічного інтересу (в контексті представницької функції прокуратури України). *Захист права власності Українського народу: вітчизняні реалії та зарубіжний досвід для України*: матеріали І Щорічної міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 22 вересня 2016 р. Київ: Національна академія прокуратури України, 2016. С. 196-199.

17. Стефанчук М.М. Захист прав тимчасово переміщених осіб як складова публічного інтересу (в контексті представницької функції прокуратури України). *Проблеми захисту прав і свобод вимушених переселенців, а також інтересів громадян або держави на тимчасово окупованих територіях та в районах проведення антитерористичної операції*: матеріали Міжнародного круглого столу, м. Київ, 27 жовтня 2016 р. Київ: Національна академія прокуратури України, 2016. С. 101-104.

18. Стефанчук М. Правова регламентація представницької функції прокуратури України: реальний стан та перспективи. *Конституційно-правові засади участі прокурора у розгляді адміністративних і господарських спорів в Україні та Польщі: порівняльно-правовий аспект*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 25 квітня 2017 р. Київ: Національна академія прокуратури України, 2017. С. 31-34.

19. Стефанчук М.М. Інституційно-функціональне правове позиціонування прокуратури за судовою реформою. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні*: матеріали Міжнародної наукової конференції, м. Чернівці, 26-27 жовтня 2017 р. Чернівці: Технодрук, 2017. С. 269-272.

АНОТАЦІЯ

Стефанчук М. М. Теоретико-методологічні та організаційно-правові засади реалізації прокуратурою України представницької функції. – *Кваліфікаційно-наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.10 – *судоустрій; прокуратура та адвокатура.* – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки України. – Київ, 2017.

В дисертації аналізуються теоретико-методологічні та організаційно-правові засади реалізації прокуратурою України представницької функції. Розкриваються концептуальні засади, правова сутність, ознаки та поняття представницької функції прокуратури України як єдиної функції поза межами кримінальної юстиції та як різновиду юридичної діяльності прокуратури. Уточнюється поняття «функції прокуратури». Формулюється поняття «діяльність прокуратури щодо реалізації представницької функції», розкривається його сутність, ознаки, співвідношення з іншими юридичними категоріями. Висвітлюється генеза діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції, правових та доктринальних основ такої діяльності.

Аналізується правова сутність прокурорського представництва як основи реалізації представницької функції прокуратури. Характеризується суб'єктно-об'єктна складова, підстави та умови, форми та способи реалізації прокуратурою представницької функції.

Розглядаються загально-теоретичні питання юридичного моделювання в аспекті діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції, висвітлюється зарубіжний досвід діяльності прокуратури поза межами кримінальної юстиції, питання формування «європейських стандартів» у цій сфері. Здійснюється критичний аналіз вітчизняної моделі та формулюються пропозиції щодо удосконалення її правової регламентації.

Формулюються загальні засади прокурорського менеджменту, як нової парадигми організації діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції. Виокремлюються та характеризуються основні елементи та принципи організації такої діяльності. Досліджуються тектологічні, акмеологічні та праксеологічні засади організації діяльності прокуратури щодо реалізації представницької функції як напрями її оптимізації.

Ключові слова: прокуратура, функція прокуратури, представницька функція, прокурорське представництво, публічний інтерес, модель діяльності прокуратури, прокурорський менеджмент, організація діяльності прокуратури, тектологія, акмеологія, праксеологія.

АННОТАЦИЯ

Стефанчук М. Н. Теоретико-методологические и организационно-правовые основы реализации прокуратурой Украины представительской функции. – *Квалификационная научная работа на правах рукописи.*

Диссертация на соискание учёной степени доктора юридических наук по специальности 12.00.10 – судоустройство; прокуратура и адвокатура. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Министерство образования и науки Украины. – Киев, 2017.

В диссертации анализируются теоретико-методологические и организационно-правовые основы реализации прокуратурой Украины представительской функции. Раскрываются концептуальные основы, правовая сущность, признаки и понятие представительной функции прокуратуры Украины как единственной функции вне сферы уголовной юстиции и как разновидности юридической деятельности прокуратуры. Уточняется понятие «функции прокуратуры». Формулируется понятие «деятельность прокуратуры по реализации представительской функции», раскрывается его сущность, признаки, соотношение с другими юридическими категориями. Освещается генезис деятельности прокуратуры по реализации представительской функции, правовых и доктринальных основ такой деятельности.

Анализируется правовая сущность прокурорского представительства как основы реализации представительской функции прокуратуры. Характеризуется субъектно-объектная составляющая, основания и условия, формы и способы реализации прокуратурой представительской функции.

Рассматриваются общетеоретические вопросы юридического моделирования в аспекте деятельности прокуратуры по реализации представительской функции, освещается зарубежный опыт деятельности прокуратуры вне сферы уголовной юстиции, вопросы формирования «европейских стандартов» в этой сфере. Осуществляется критический анализ отечественной модели и формулируются предложения по совершенствованию её правовой регламентации.

Формулируются общие принципы прокурорского менеджмента, как новой парадигмы организации деятельности прокуратуры по реализации представительской функции. Выделяются и характеризуются основные элементы и принципы организации такой деятельности. Исследуются тектологические, акмеологические и праксеологические основы организации деятельности прокуратуры по реализации представительской функции как направления её оптимизации.

Ключевые слова: прокуратура, функция прокуратуры, представительская функция, прокурорское представительство, публичный интерес, модель деятельности прокуратуры, прокурорский менеджмент, организация деятельности прокуратуры, тектология, акмеология, праксеология.

SUMMARY

Stefanchuk M.M. Theoretical and Methodological, Organizational and Legal Bases for Implementation of the Representation Function by Public Prosecutor's Office of Ukraine. – *Qualifying scientific work as a manuscript.*

The Thesis for obtaining the Doctor of Law scientific degree in the specialty 12.00.10 – judiciary; public prosecution and advocacy. – Taras Shevchenko National University of Kyiv. Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kyiv, 2017.

This Thesis analyzes the theoretical and methodological, organizational and legal bases for implementation of the representation function by public prosecutor's office of Ukraine.

The research in the Thesis is focused on the social relations arising within the framework of the representation function implemented by public prosecutor's office of Ukraine.

The aim of the study is to define the concept underlying the implementation by public prosecutor's office of the representation function as a single function under the conditions of reforms in the justice system which determines its activity outside of the criminal justice system.

For achieving this goal, the author uses a combination of dialectical, inductive, deductive, historical, sociological and comparative methods, as well as methods of analysis, synthesis, modeling, and other methods, approaches and techniques of scientific cognition, and a range of empirical data.

The Thesis formulates the scientific novelty of the results obtained, namely, the Thesis is a special comprehensive study which, for the first time since the adoption of the new Law of Ukraine «On Public Prosecutor's Office» and entry into force of amendments to the Constitution of Ukraine, developed and substantiated the concept of implementation of the representation function of public prosecutor's office.

The author reveals the theoretical foundations, legal nature, characteristics and the concept of the representation function of public prosecutor's office. The Thesis clarifies the concept of «the function of public prosecutor's office», formulates the notion of «activities of public prosecutor's office aimed at the implementation of the representation function», reveals its essence, characteristics and relationship with other legal categories.

The author describes the genesis of the public prosecutor's office activities aimed at the implementation of the representation function, as well as legal and doctrinal foundations for such activities. The Thesis also specifies the historical periods of the public prosecutor's office activities aimed at the implementation of the representation function which is based on institutional and functional criteria.

The Thesis also provides a research into the doctrinal approaches used to elucidate the legal nature of public prosecutor's representation, analyzes its legal essence as the basis for implementing the public prosecutor's office representation function, and gives the characterization of the subject-object component, the grounds, forms and methods for the implementation of the representation function by a public prosecutor's office.

The author dwells on the doctrinal controversy regarding the procedural nature of public prosecutor's representation, as well as regarding the procedural status of a public prosecutor while exercising the procedural forms of implementation of the representation function. The characteristic features of public prosecutor's legal status relating to the implementation of the representation function are singled out.

The author clarifies the concept of «public interest» as the object for the implementation of the representation function of public prosecutor's office and determines its legal formula. The concepts «the form of implementation of the public prosecutor's office representation function», «methods of implementation of the public prosecutor's office representation function» are formulated.

The Thesis also focuses on the general theoretical issues of legal modeling in the context of public prosecutor's office activities aimed at the implementation of the representation function, and forms a comprehensive system of models of public prosecutor's activities aimed at the implementation of the representation function by the criteria of the nature of the represented interest, by the institutional criterion, the criterion

of the scope of powers vested in an agency with the aim of the implementation of the representation function.

A study is made into the international experience of public prosecutor's office activities outside of the criminal justice system. States are classified by the constitutional regulation of public prosecutor's office powers in this area. The legal regulation of the public prosecutor's office powers outside of the criminal justice system is analyzed in the context of the implementation of the representation function by laws of particular European States. Attention is also focused on how the «European standards» of public prosecutor's office activities are formed outside of the criminal justice system.

The author makes a critical analysis of the national model according to which the representation function of public prosecutor's office is implemented, and formulates proposals for improving its legal regulation taking into account the results of the best foreign legal practices in this area.

The Thesis formulates the concepts and outlines the general foundations of «public prosecutor's office management» as a new paradigm to organize the operation of a public prosecutor's office in the context of the implementation of the representation function. The main elements and principles for organization of such activities are identified and described. The Thesis examines the tectological, acmeological and praxeological foundations underlying the organization of public prosecutor's office activities aimed at the implementation of the representation function seen as the targets for its optimization.

The author reveals the practical significance of the results obtained within the framework of this Thesis and the targets for their use in the research, law-making and law-enforcement activities and the educational process.

Key words: public prosecutor's office, function of public prosecutor's office, representation function, public prosecutor's representation, public interest, model of public prosecutor's office activity, public prosecutor's management, organization of public prosecutor's office activity, tectology, acmeology, praxeology.